Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PAOLO MENGOZZI
της 28ης Ιουνίου 2012 [1]

**Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-399/10 P και C-401/10 P**

**Bouygues SA, Bouygues Télécom SA**
**κατά**
**Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ.λπ.**
**και**
**Ευρωπαϊκή Επιτροπή**
**κατά**

**Γαλλικής Δημοκρατίας κ.λπ.**

«Αίτηση αναιρέσεως — Κρατικές ενισχύσεις — Έννοια — Πλεονεκτήματα που χορηγούνται άμεσα ή έμμεσα με κρατικούς πόρους — Οικονομικά μέτρα υπέρ της France Télécom»

1. Με τις αιτήσεις τους αναιρέσεως οι Bouygues SA και Bouygues Télécom SA (υπόθεση C-399/10 P), γαλλικές εταιρίες, εκ των οποίων η δεύτερη δραστηριοποιείται στη γαλλική αγορά της κινητής τηλεφωνίας (στο εξής: εταιρίες Bouygues), και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (υπόθεση C-401/10 P) ζητούν την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 21ης Μαΐου 2010, T-425/04, T-444/04, T-450/04 και T-456/04, Γαλλία κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. II-2099, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο, αφενός, ακύρωσε το άρθρο 1 της αποφάσεως 2006/621/ΕΚ της Επιτροπής, της 2ας Αυγούστου 2004, σχετικά με την κρατική ενίσχυση που χορήγησε η Γαλλία στη France Télécom (ΕΕ L 257, σ. 11, στο εξής: επίμαχη απόφαση), και, αφετέρου, αποφάνθηκε ότι παρέλκει η απόφαση επί του αιτήματος ακυρώσεως του άρθρου 2 της αποφάσεως αυτής.

## I – Ιστορικό της διαφοράς και επίμαχη απόφαση

2. Η ανώνυμη εταιρία France Télécom (στο εξής: FT), επικεφαλής ομίλου εταιριών παροχής υπηρεσιών δικτύου και τηλεπικοινωνιών, είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο και το 2002 ανήκε κατά 56,45 % στο Γαλλικό Δημόσιο. Στις 31 Δεκεμβρίου 2001 η FT εμφάνισε στις δημοσιευθείσες οικονομικές καταστάσεις της χρήσεως του 2001 καθαρό χρέος ύψους 63,5 δισεκατομμυρίων ευρώ και ζημία ύψους 8,3 δισεκατομμυρίων ευρώ. Στις 30 Ιουνίου 2002 το καθαρό χρέος της FT ανερχόταν σε 69,69 δισεκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων 48,9 δισεκατομμύρια ευρώ αφορούσαν δανεισμό με την έκδοση ομολογιακού δανείου το οποίο επρόκειτο να καταστεί ληξιπρόθεσμο μεταξύ 2003 και 2005.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

3. Δεδομένης της οικονομικής καταστάσεως της FT, ο Γάλλος Υπουργός Οικονομίας, Οικονομικών και Βιομηχανίας, σε συνέντευξή του που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Les Echos* της 12ης Ιουλίου 2002 (στο εξής: δήλωση της 12ης Ιουλίου 2002), δήλωσε τα εξής:

«Είμαστε ο πλειοψηφικός μέτοχος, με 55 % του κεφαλαίου […] Το κράτος μέτοχος θα συμπεριφερθεί ως συνετός επενδυτής και αν η [FT] αντιμετωπίσει δυσκολίες, θα λάβουμε τα απαραίτητα μέτρα […] Επαναλαμβάνω ότι εάν η [FT] αντιμετωπίσει προβλήματα χρηματοδοτήσεως, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει σήμερα, το κράτος θα λάβει τις απαραίτητες αποφάσεις για την αντιμετώπισή τους. Αφήνετε να κυκλοφορήσει η φήμη για αύξηση κεφαλαίου… Όχι, ασφαλώς όχι! Επιβεβαιώνω απλώς ότι θα λάβουμε, έγκαιρα, τα κατάλληλα μέτρα. Εφόσον είναι απαραίτητο […]»

4. Σε ανακοινωθέν Τύπου σχετικά με την οικονομική κατάσταση της FT, της 13ης Σεπτεμβρίου 2002 (στο εξής: δήλωση της 13ης Σεπτεμβρίου 2002), οι γαλλικές αρχές δήλωσαν τα εξής:

«Μετά τις [σημαντικές] ζημίες που διαπιστώθηκαν κατά το πρώτο εξάμηνο, η [FT] βρίσκεται αντιμέτωπη με σοβαρή ανεπάρκεια ίδιων κεφαλαίων. Μια τέτοια οικονομική κατάσταση καθιστά εύθραυστο το δυναμικό της επιχειρήσεως. Η [Γαλλική] Κυβέρνηση είναι, επομένως, αποφασισμένη να ασκήσει πλήρως τις αρμοδιότητές της […] Το [γαλλικό] κράτος θα ενισχύσει την [FT] για [την] εφαρμογή αυτού του σχεδίου και θα συμβάλει, από πλευράς του, στην πολύ ουσιαστική ενίσχυση των ίδιων κεφαλαίων της [FT], μέσα σε χρονοδιάγραμμα και σύμφωνα με τις λεπτομέρειες που θα καθοριστούν ανάλογα με τις συνθήκες της αγοράς. Μέχρι τότε, το [γαλλικό] κράτος θα λάβει, εφόσον είναι απαραίτητο, τα μέτρα που επιτρέπουν την αποφυγή για την [FT] κάθε προβλήματος χρηματοδοτήσεως.»

5. Στις 2 Οκτωβρίου 2002 διορίσθηκε νέος πρόεδρος-γενικός διευθυντής της FT [στο εξής: νέος πρόεδρος της FT]. Το ανακοινωθέν Τύπου με το οποίο ανακοινώθηκε ο διορισμός αυτός (στο εξής: δήλωση της 2ας Οκτωβρίου 2002) έχει ως εξής:

«[…] Στο πλαίσιο αυτό, [ο νέος πρόεδρος της FT] θα έχει την υποστήριξη του κράτους μετόχου, το οποίο είναι αποφασισμένο να ασκήσει όλες τις αρμοδιότητές του. Το [γαλλικό] κράτος θα προσφέρει τη βοήθειά του κατά την εφαρμογή των ενεργειών ανόρθωσης και θα συμβάλει, από πλευράς του, στην ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων της [FT], σύμφωνα με τις λεπτομέρειες που θα καθοριστούν σε στενή συνεργασία με τον πρόεδρο της επιχείρησης και το διοικητικό συμβούλιο. Το κράτος θα λάβει εν τω μεταξύ, εφόσον αυτό είναι απαραίτητο, τα μέτρα που επιτρέπουν στη [FT] να αποφύγει κάθε πρόβλημα χρηματοδότησης.»

6. Κατά τη συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου της FT της 4ης Δεκεμβρίου 2002, οι νέοι διευθυντές της FT παρουσίασαν σχέδιο δράσεως με τίτλο «Ambition France Télécom 2005» (στο εξής: σχέδιο Ambition 2005), το οποίο αποσκοπούσε, κατ' ουσίαν, στην ισοσκέλιση του προϋπολογισμού της FT, διά της αυξήσεως των ιδίων κεφαλαίων της κατά 15 δισεκατομμύρια ευρώ.

7. Ενόψει της παρουσιάσεως του σχεδίου Ambition 2005 ο Υπουργός Οικονομίας, Οικονομικών και Βιομηχανίας εξέδωσε δελτίο Τύπου στις 4 Δεκεμβρίου 2002 (στο εξής: ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002), το οποίο έχει ως εξής:

«[Ο] υπουργός Οικονομικών […] επιβεβαιώνει την υποστήριξη εκ μέρους του [γαλλικού] κράτους του σχεδίου δράσεως που εγκρίθηκε από το διοικητικό συμβούλιο της [FT] στις 4 Δεκεμβρίου [2002]. 1) Ο όμιλος [FT] αποτελεί συνεκτικό βιομηχανικό σύνολο του οποίου οι επιδόσεις είναι αξιοσημείωτες. Παρά ταύτα, η [FT] καλείται να αντιμετωπίσει σήμερα μη ισορροπημένη οικονομική διάρθρωση, ανάγκες για ίδια κεφάλαια και ανάγκες μεσοπρόθεσμης αναχρηματοδοτήσεως. Αυτή η κατάσταση προήλθε από αποτυχημένες επενδύσεις κατά το παρελθόν, οι οποίες έτυχαν κακής διαχειρίσεως και υλοποιήθηκαν στο υψηλότερο σημείο της χρηματιστηριακής "φούσκας" και, γενικότερα, από την αντιστροφή των τάσεων της αγοράς. Η αδυναμία της [FT] να χρηματοδοτήσει την ανάπτυξή της με άλλον τρόπο πλην του δανεισμού επιδείνωσε αυτήν την κατάσταση. 2) Το [γαλλικό] κράτος, κύριος

μέτοχος, ζήτησε από τα νέα διευθυντικά στελέχη να αποκαταστήσουν την οικονομική ισορροπία της [FT], διατηρώντας παράλληλα την ακεραιότητα του ομίλου […] 3) Λαμβανομένων υπόψη του σχεδίου δράσεως που εκπόνησαν τα διευθυντικά στελέχη και των προοπτικών αποδόσεως των επενδύσεων, το [γαλλικό] κράτος θα συμμετάσχει στην ενίσχυση των ίδιων κεφαλαίων ύψους 15 δισεκατομμυρίων ευρώ, κατ' αναλογία του μεριδίου του στο κεφάλαιο, δηλαδή επενδύοντας 9 δισεκατομμύρια ευρώ. Το [γαλλικό] κράτος μέτοχος προτίθεται να ενεργήσει κατ' αυτόν τον τρόπο ως συνετός επενδυτής. Εναπόκειται στην [FT] να καθορίσει τις λεπτομέρειες εφαρμογής και το ακριβές χρονοδιάγραμμα της ενισχύσεως των ίδιων κεφαλαίων της. Η [Γαλλική] Κυβέρνηση επιθυμεί να διεξαχθεί αυτή η δράση λαμβάνοντας όσο το δυνατόν περισσότερο υπόψη την κατάσταση των επιμέρους μετόχων και των μισθωτών μετόχων της [FT]. Για να δοθεί στην [FT] η δυνατότητα να προωθήσει το εγχείρημα στην αγορά την πλέον κατάλληλη στιγμή, το [γαλλικό] κράτος είναι έτοιμο να προβλέψει τη συμμετοχή του στην ενίσχυση των ίδιων κεφαλαίων, μέσω μιας προσωρινής προκαταβολής μετόχου, που θα καταβληθεί σύμφωνα με τις συνθήκες της αγοράς και θα τεθεί στη διάθεση της [FT]. 4) Η ERAP, δημόσιος βιομηχανικός και εμπορικός φορέας, θα είναι εκδοχέας του συνόλου της συμμετοχής του κράτους στην [FT]. Θα χρεωθεί έναντι των χρηματαγορών ώστε να χρηματοδοτήσει το μερίδιο του κράτους για την ενίσχυση των ίδιων κεφαλαίων της [FT].»

8. Στις 4 Δεκεμβρίου 2002 η Γαλλική Δημοκρατία κοινοποίησε στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τα προβλεπόμενα στο σχέδιο Ambition 2005 μέτρα, περιλαμβανομένου του σχεδίου προκαταβολής μετόχου, το οποίο ανακοινώθηκε την ίδια ημέρα.

9. Στις 11 και 12 Δεκεμβρίου 2002 η FT προέβη σε δύο διαδοχικές εκδόσεις ομολόγων συνολικού ποσού 2,9 δισεκατομμυρίων ευρώ.

10. Στις 20 Δεκεμβρίου 2002 η ERAP, μέσω της οποίας το Γαλλικό Δημόσιο κατείχε, στις 14 Απριλίου 2003, το 28,6 % των μετοχών της FT, απέστειλε στην FT μονογραφημένο και υπογεγραμμένο σχέδιο συμβάσεως προκαταβολής μετόχου (στο εξής: πρόταση συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002). Η FT δεν υπέγραψε το σχέδιο αυτό συμβάσεως και η προκαταβολή μετόχου ουδέποτε καταβλήθηκε.

11. Στις 15 Ιανουαρίου 2003 η FT σύναψε ομολογιακά δάνεια συνολικού ποσού 5,5 δισεκατομμυρίων ευρώ. Τα εν λόγω ομολογιακά δάνεια δεν καλύπτονταν από κρατική ασφάλεια ή εγγύηση. Στις 10 Φεβρουαρίου 2003 η FT ανανέωσε μέρος κοινοπρακτικού δανείου, ύψους 15 δισεκατομμυρίων ευρώ, το οποίο καθίστατο ληξιπρόθεσμο.

12. Στις 4 Μαρτίου 2003 άρχισε η υλοποίηση του σχεδίου ενισχύσεως των ίδιων κεφαλαίων σύμφωνα με το σχέδιο Ambition 2005. Στις 24 Μαρτίου 2003 η FT προέβη σε αύξηση κεφαλαίου κατά 15 δισεκατομμύρια ευρώ. Το Γαλλικό Δημόσιο συμμετείχε με 9 δισεκατομμύρια ευρώ κατ' αναλογία προς το ποσοστό συμμετοχής του στο κεφάλαιο της FT. Η αύξηση κεφαλαίου ολοκληρώθηκε στις 11 Απριλίου 2003. Η FT έκλεισε τη χρήση 2002 με ζημία περίπου 21 δισεκατομμύρια ευρώ και καθαρό χρέος 68 δισεκατομμύρια ευρώ. Οι λογαριασμοί της χρήσεως 2002, που δημοσίευσε η FT στις 5 Μαρτίου 2003, εμφάνιζαν αύξηση του κύκλου εργασιών κατά 8,4 %, του αποτελέσματος εκμεταλλεύσεως, προ αποσβέσεων, κατά 21,1 % και του αποτελέσματος εκμεταλλεύσεως κατά 30,9 %. Στις 14 Απριλίου 2003 η συμμετοχή του Γαλλικού Δημοσίου στο κεφάλαιο της FT ανερχόταν σε 58,9 %.

13. Στις 22 Ιανουαρίου 2003 οι εταιρίες Bouygues υπέβαλαν στην Επιτροπή καταγγελία σχετικά με τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από το Γαλλικό Δημόσιο στην FT και στην Orange στο πλαίσιο της αναχρηματοδοτήσεως της FT.

14. Στις 3 Αυγούστου 2004 η Επιτροπή κοινοποίησε στις γαλλικές αρχές την επίμαχη απόφαση. Κατά το άρθρο 1 της επίμαχης αποφάσεως, «[η] εισφορά κεφαλαίου που χορηγήθηκε από τη [Γαλλική Δημοκρατία] στην [FT] τον Δεκέμβριο του 2002 υπό μορφή κονδυλίου πιστώσεως 9 δισεκατομμυρίων ευρώ, ενταγμένη στο πλαίσιο των δηλώσεων […] από τον Ιούλιο του 2002, αποτελεί κρατική ενίσχυση ασυμβίβαστη προς την κοινή αγορά». Κατά το άρθρο 2 της επίμαχης αποφάσεως, «[η] ενίσχυση που αναφέρεται στο άρθρο 1 δεν πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ανάκτησης».

15. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι, από τον Ιούνιο του 2002, η οικονομική κατάσταση της FT χαρακτηριζόταν από σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα και ότι ο ισολογισμός της εταιρίας δεν ήταν ισορροπημένος. Επιπλέον, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι, κατά τον χρόνο της δηλώσεως της 12ης Ιουλίου 2002, κάθε περαιτέρω μείωση του αξιόχρεου της FT θα συνεπαγόταν απώλεια της κατατάξεώς της ως ασφαλούς επενδύσεως και ότι οι οίκοι αξιολογήσεως S&P και Moody's επρόκειτο να μειώσουν τη βαθμολογία αυτή στην κατάταξη «junk bond» (επένδυση υψηλού κινδύνου). Η Επιτροπή εκτίμησε ότι τον Ιούλιο 2002 η FT αντιμετώπιζε κρίση εμπιστοσύνης.

16. Με την αιτιολογική σκέψη 186 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι τα κοινοποιηθέντα μέτρα του Δεκεμβρίου του 2002 έπονται ορισμένων δηλώσεων και μέτρων των γαλλικών αρχών από τον Ιούλιο του ίδιου έτους. Αφενός, οι εν λόγω δηλώσεις και μέτρα επιτρέπουν την καλύτερη κατανόηση των λόγων για τους οποίους ελήφθησαν τα μέτρα αυτά, καθώς και του περιεχομένου τους. Αφετέρου, οι εν λόγω προκαταρκτικές δηλώσεις και μέτρα είχαν ασφαλώς αντίκτυπο στην αντίληψη την οποία είχαν οι αγορές και οι οικονομικοί παράγοντες όσον αφορά την κατάσταση της FT τον Δεκέμβριο. Περαιτέρω, η Επιτροπή εκτίμησε ότι οι δηλώσεις και τα μέτρα από τον Ιούλιο του 2002 και εντεύθεν, εξεταζόμενα ως σύνολο, ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο κρατικούς πόρους (αιτιολογική σκέψη 187). Διαπίστωσε χρονολογική απόκλιση μεταξύ των πλεονεκτημάτων για την επιχείρηση, τα οποία τοποθετούνται χρονικά κυρίως στον Ιούλιο του 2002, και της ενδεχόμενης δεσμεύσεως κρατικών πόρων, η οποία διαπιστώνεται σαφέστερα τον Δεκέμβριο του 2002. Παρά ταύτα, κατά την Επιτροπή, δεν ήταν ευχερές να διαπιστωθεί με βεβαιότητα εάν οι δηλώσεις του Ιουλίου ήσαν τέτοιας φύσεως ώστε να έχουν ως συνέπεια, έστω δυνητικά, κρατικούς πόρους. Η θέση σύμφωνα με την οποία οι δηλώσεις του Ιουλίου του 2002 συνιστούν ενίσχυση «είναι, επομένως, καινοτόμος θέση, αλλά πιθανόν όχι αβάσιμη» (αιτιολογική σκέψη 188). Ωστόσο, η Επιτροπή εκτίμησε ότι δεν διαθέτει επαρκή στοιχεία που να αποδεικνύουν την ύπαρξη ενισχύσεως βάσει της θέσεως αυτής (αιτιολογική σκέψη 189).

17. Για τον λόγο αυτό, η ανάλυσή της επικεντρώθηκε στα μέτρα που ελήφθησαν μετά τον Δεκέμβριο του 2002 και κοινοποιήθηκαν από τη Γαλλία, ως προς τα οποία εκτίμησε ότι η δέσμευση κρατικών πόρων και η παροχή πλεονεκτήματος είναι εμφανέστερη, «εφόσον ληφθεί υπόψη ο αντίκτυπος των προηγούμενων δηλώσεων και μέτρων στις αγορές». Περαιτέρω, η Επιτροπή επισήμανε ότι η πρόταση προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002 συνιστά πλεονέκτημα για την FT, διότι της παρέχει τη δυνατότητα να αυξήσει τα μέσα χρηματοδοτήσεώς της και να καθησυχάσει την αγορά όσον αφορά την ικανότητά της να καλύπτει τα ληξιπρόθεσμα χρέη της. Έστω και αν η σύμβαση προκαταβολής δεν υπογράφηκε ποτέ, «η εντύπωση που δημιούργησε στην αγορά για την ύπαρξη αυτής της προκαταβολής μπορούσε να προσδώσει πλεονέκτημα στην FT, καθόσον η αγορά έκρινε ότι η οικονομική της κατάσταση ήταν πιο σθεναρή» (αιτιολογική σκέψη 194). Κατά την Επιτροπή, το γεγονός ότι το πλεονέκτημα προκύπτει από τη χορήγηση κρατικής δεσμεύσεως που συνεπάγεται δυνητική, αλλά όχι άμεση μεταφορά πόρων, δεν αποκλείει ότι αυτό το πλεονέκτημα χορηγείται μέσω κρατικών πόρων. Η Επιτροπή εκτίμησε ότι μια τέτοια «επιπλέον δυνητική επιβάρυνση των κρατικών πόρων δημιουργήθηκε με την αναγγελία της διαθέσεως προκαταβολής μετόχου συνδυασμένης με τη [συνδρομή των σχετικών] προϋποθέσεων, με την εντύπωση που δόθηκε στην αγορά ότι αυτή η προκαταβολή είχε διατεθεί πραγματικά και τέλος με την αποστολή στην FT της συμβάσεως προκαταβολής, μονογραφημένης και υπογεγραμμένης από την ERAP» (αιτιολογική σκέψη 196).

18. Η Επιτροπή κατέληξε ότι τα συγκεκριμένα μέτρα συνιστούν κρατική ενίσχυση, μη συμβατή με την κοινή αγορά. Επειδή, όμως, δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί με ακρίβεια ο αντίκτυπός της στην αγορά, ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας δεν επιτρέπει την ανάκτησή της. Εξάλλου, η Επιτροπή, έχοντας προβεί σε συνολική ανάλυση και άλλων στοιχείων, πέραν της προτάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002 και δεδομένου ότι το ζήτημα της συμβατότητας ενός τέτοιου μέτρου με τους σχετικούς με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνες ήταν καινοφανές, η ανάκτηση της ενισχύσεως προσέκρουε και στην αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

## II – Αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

19. Με τις προσφυγές τους ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου η Γαλλική Δημοκρατία, η FT, οι εταιρίες Bouygues και η Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications ζητούσαν την ακύρωση (ολική ή μερική) της επίμαχης αποφάσεως.

20. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το Γενικό Δικαστήριο διαπιστώνει το έννομο συμφέρον των προσφευγόντων και, εν συνεχεία, εξετάζει τον χαρακτηρισμό περί κρατικής ενισχύσεως στον οποίον κατέληξε η Επιτροπή με την επίμαχη απόφαση. Συναφώς, στη σκέψη 22 κρίνει ότι πρέπει «να εξετασθεί, πρώτον, αν οι από Ιουλίου 2002 δηλώσεις και το σχέδιο προκαταβολής μετόχου του Δεκεμβρίου 2002, μεμονωμένως ή στο σύνολό τους, χορήγησαν ένα ή περισσότερα πλεονεκτήματα στην FT. Δεύτερον, σε καταφατική περίπτωση, πρέπει να εκτιμηθεί αν αυτά τα ενδεχόμενα πλεονεκτήματα υπέρ της FT προέρχονται από μεταφορά κρατικών πόρων. Τρίτον, σε καταφατική περίπτωση, πρέπει να εξετασθεί αν αυτά τα ενδεχόμενα πλεονεκτήματα που προέρχονται από κρατικούς πόρους χορηγήθηκαν τηρώντας το κριτήριο του συνετού ιδιώτη επενδυτή σε οικονομία αγοράς».

21. Όσον αφορά, καταρχάς, τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002, το Γενικό Δικαστήριο διαπιστώνει, με τη σκέψη 234 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς, στην επίμαχη απόφαση, ότι οι δηλώσεις αυτές προσέδωσαν αξιοσημείωτο πλεονέκτημα σε όφελος της FT στο μέτρο που επέτρεψαν την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των χρηματαγορών, κατέστησαν δυνατή, ευκολότερη και λιγότερο δαπανηρή την πρόσβαση της FT σε νέα δάνεια τα οποία ήταν αναγκαία για την αναχρηματοδότηση του βραχυπρόθεσμου χρέους της ύψους 15 δισεκατομμυρίων ευρώ και, εν τέλει, συνεισέφεραν στην σταθεροποίηση της πολύ ευαίσθητης χρηματοοικονομικής της καταστάσεως η οποία, τον Ιούλιο 2002, διαρκώς επιδεινωνόταν». Με την επόμενη σκέψη το Γενικό Δικαστήριο διαπιστώνει επίσης ότι «η Επιτροπή συγκέντρωσε στοιχεία ικανά να αποδείξουν ότι, μετά τη δήλωση της 12ης Ιουλίου 2002 και τις δηλώσεις που ακολούθησαν, καθώς και μετά την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 του σχεδίου προκαταβολής μετόχου, οι οίκοι αξιολογήσεως διατήρησαν για την FT βαθμολογία περισσότερο ευνοϊκή από εκείνη που θα είχαν δώσει ή θα είχαν προηγουμένως προβλέψει ενόψει της οικονομικής της κρίσεως». Με τη σκέψη 237 δέχεται ότι «στο σύνολό τους οι εν λόγω δηλώσεις επηρέασαν καθοριστικά την αντίδραση των οίκων αξιολογήσεως και ότι ακολούθως η αντίδραση αυτή ήταν καθοριστική για την αναβάθμιση της εικόνας της FT έναντι των επενδυτών και των πιστωτών, όπως επίσης και για τη συμπεριφορά των παραγόντων των χρηματαγορών που συμμετείχαν μεταγενεστέρως στην αναδιάρθρωση του κεφαλαίου της FT». Τέλος, με τη σκέψη 240 καταλήγει ότι «η θετική και σταθεροποιητική επιρροή στη βαθμολογία της FT, η οποία απορρέει άμεσα από τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις και τη βούληση των γαλλικών αρχών, είχε αναγκαίως ως αποτέλεσμα τη χορήγηση χρηματοοικονομικού πλεονεκτήματος στην FT και την ενίσχυση της οικονομικής της καταστάσεως. Η διαπίστωση αυτή και μόνο δικαιολογεί το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι χορηγήθηκε στην FT πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, χωρίς να απαιτείται να το προσδιορίσει ποσοτικώς».

22. Με τις σκέψεις 243 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε περαιτέρω «αν η προκαταβολή μετόχου, αυτή καθεαυτήν, η οποία παρέμεινε απλώς στο στάδιο μη υπογραφέντος από την FT σχεδίου συμβάσεως και ουδέποτε εκτελέσθηκε, απένειμε πλεονέκτημα σε όφελος της FT πρόσθετο και διακριτό σε σχέση με το πλεονέκτημα που περιγράφεται στις σκέψεις 235 έως 237 [της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως]». Στη σκέψη 244 το Γενικό Δικαστήριο παραθέτει την αιτιολογική σκέψη 194 της επίμαχης αποφάσεως, «κατά την οποία, καίτοι το σχέδιο προκαταβολής μετόχου ουδέποτε υπογράφθηκε από την FT και ουδέποτε εκτελέσθηκε, εντούτοις απένειμε πλεονέκτημα σε όφελος της FT, διότι της επέτρεψε να αυξήσει τα χρηματοοικονομικά της μέσα, να καθησυχάσει την αγορά ως προς την ικανότητά της να ανταποκριθεί στα ληξιπρόθεσμα χρέη της και να επηρεάσει κατ' αυτόν τον τρόπο τους όρους δανεισμού της FT», με τη διευκρίνιση ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη αυτή, «η εντύπωση που δημιούργησε στην αγορά για την ύπαρξη αυτής της προκαταβολής [μπορούσε] να προσδώσει πλεονέκτημα στην FT, καθόσον η αγορά έκρινε ότι η οικονομική [της] κατάσταση [...] ήταν πιο σθεναρή». Με τη σκέψη 245 το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι, «στο μέτρο που η Επιτροπή προσομοιάζει το κατά τον τρόπο αυτό περιγραφέν πλεονέκτημα με καθησυχαστικό αποτέλεσμα για την αγορά και με την εντύπωση που δημιούργησε στους τρίτους περί διαθέσεως της προκαταβολής μετόχου στην FT, το πλεονέκτημα αυτό συγχέεται προδήλως με εκείνο που απορρέει από τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις και, ιδίως, με εκείνο που σχετίζεται με την αναγγελία της 4ης Δεκεμβρίου 2002 του σχεδίου προκαταβολής μετόχου, το οποίο είχε ήδη επιφέρει τέτοια αποτελέσματα στις χρηματαγορές και βελτίωσε τους όρους δανεισμού της FT». Με την επόμενη σκέψη το Γενικό Δικαστήριο διευκρινίζει ότι «φαίνεται να αποκλείεται το ενδεχόμενο το σχέδιο προκαταβολής μετόχου που αποτελούσε το αντικείμενο της υπογεγραμμένης, μονογραφημένης και αποσταλείσας συμβάσεως από την ERAP στην FT να είχε, όπως και η αναγγελία της 4 Δεκεμβρίου 2002, όμοιο ή, κατ' ελάχιστον, παρόμοιο αντίκτυπο στις αγορές αυτές», διότι «η αποστολή της συμβάσεως προκαταβολής μετόχου από την ERAP στην FT, στις 20 Δεκεμβρίου 2002, δεν δημοσιοποιήθηκε χωριστώς και ανεξαρτήτως από την αναγγελία, την 4η Δεκεμβρίου 2002, του σχεδίου προκαταβολής μετόχου».

23. Με τις σκέψεις 251 έως 256 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε «αν η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι το γεγονός και μόνον της δυνατότητας της FT να προσφύγει, μονομερώς και άνευ όρων, στα κονδύλια πιστώσεως ύψους 9 δισεκατομμυρίων ευρώ που αποτελούσαν το αντικείμενο της συμβάσεως προκαταβολής μετόχου συνιστούσε πλεονέκτημα σε όφελός της, παρά το γεγονός ότι το σχέδιο συμβάσεως ουδέποτε υπογράφθηκε και εκτελέσθηκε». Συγκεκριμένα, κατά το Γενικό Δικαστήριο, από την επίμαχη απόφαση προκύπτει, «με την ελάχιστη απαιτούμενη σαφήνεια και ακρίβεια», ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της πλεονέκτημα πρόσθετο και διακριτό σε σχέση με εκείνο που περιγράφεται στις σκέψεις 235 έως 237 της εν λόγω αποφάσεως, το οποίο απορρέει από τις «δηλώσεις του Ιουλίου του 2002» και από την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 (σκέψεις 248 έως 250). Ολοκληρώνοντας την ανάλυσή του, το Γενικό Δικαστήριο καταλήγει ότι δεν αποδείχθηκε η παροχή τέτοιου πλεονεκτήματος, καθώς η Επιτροπή δεν εξέτασε αν η επίμαχη σύμβαση παροχής πιστώσεως παράγει, λόγω των όρων εκτελέσεώς της, συγκεκριμένα ευνοϊκά οικονομικά αποτελέσματα για την FT (σκέψη 257).

24. Με τις σκέψεις 262 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Γενικό Δικαστήριο εξετάζει αν τα ως άνω πλεονεκτήματα απορρέουν από τη μεταφορά κρατικών πόρων. Καταρχάς, απέρριψε τη θέση των εταιριών Bouygues ότι η μεταφορά κρατικών πόρων απορρέει από τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002, διότι, αφενός, πρόκειται για δηλώσεις αόριστες, ασαφείς και υπό αίρεση και, αφετέρου, δεν αποδείχθηκε ότι «πληρούσαν τις προϋποθέσεις μονομερούς νομικώς δεσμευτικής υποχρεώσεως εκ μέρους του γαλλικού κράτους, η οποία συνεπάγεται μεταφορά κρατικών πόρων κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ» (σκέψεις 268 έως 289).

25. Εν συνεχεία, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε αν αποδείχθηκε χρήση κρατικών πόρων όσον αφορά, αφενός, την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 και, αφετέρου, την πρόταση συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002.

26. Όσον αφορά την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ούτε η Επιτροπή ούτε οι εταιρίες Bouygues υποστήριξαν ότι η ανακοίνωση αυτή συνεπάγεται, βάσει του γαλλικού διοικητικού ή αστικού δικαίου, χρήση κρατικών πόρων και ότι, ως εκ τούτου, δεν απόκειται σε αυτό να εξετάσει το ζήτημα αυτό (σκέψεις 293 έως 295). Με τη σκέψη 296 το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ακόμη ότι, «σε κάθε περίπτωση, η μεταφορά κρατικών πόρων η οποία απορρέει από την αναγγελία της 4ης Δεκεμβρίου 2002 δεν θα μπορούσε παρά να αντιστοιχεί σε πλεονέκτημα συνιστάμενο στο άνοιγμα της πιστώσεως ύψους 9 δισεκατομμυρίων ευρώ, όπως ρητώς αναφερόταν σε αυτήν. Αφενός, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 292 [της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως], η Επιτροπή παρέλειψε να χαρακτηρίσει, επαρκώς κατά νόμο, ένα τέτοιο πλεονέκτημα στην [επίμαχη] απόφαση. Αφετέρου, το πλεονέκτημα αυτό διακρίνεται από εκείνο που απορρέει από τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις, όπως υποστηρίζεται στην εν λόγω απόφαση (βλ. σκέψεις 243 επ. [της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως]), με την επιφύλαξη του ζητήματος αν το τελευταίο συνίσταται σε βελτίωση των όρων αναχρηματοδοτήσεως της FT και/ή σε ενδεχόμενη άνοδο της αξίας των μετοχών και των ομολόγων της». Με την επόμενη σκέψη το Γενικό Δικαστήριο διευκρινίζει ότι «η απαίτηση αυτή για συνάφεια μεταξύ του προσδιορισθέντος πλεονεκτήματος και της μεταφοράς κρατικών πόρων προϋποθέτει ότι το εν λόγω πλεονέκτημα αντιστοιχεί σε αντίστοιχη επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού […]. Δεν ισχύει όμως τούτο εν προκειμένω όσον αφορά τη σχέση μεταξύ του πλεονεκτήματος που προσδιορίζεται στην [επίμαχη] απόφαση, το οποίο απορρέει από τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις, αφενός, και της φερόμενης μεταφοράς δημόσιων πόρων που συνίσταται στο άνοιγμα πιστώσεως ύψους 9 δισεκατομμυρίων ευρώ, όπως αναφέρεται στην από 4 Δεκεμβρίου 2002 αναγγελία του σχεδίου προκαταβολής μετόχου, αφετέρου». Διαπιστώνει, κατά συνέπεια, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η εν λόγω ανακοίνωση συνεπάγεται χρήση κρατικών πόρων.

27. Όσον αφορά την προταθείσα στις 20 Δεκεμβρίου 2002 σύμβαση προκαταβολής μετόχου, το Γενικό Δικαστήριο αρκείται στην επισήμανση ότι, «στο μέτρο που η Επιτροπή δεν απέδειξε αρκούντως, με την [επίμαχη] απόφαση, πλεονέκτημα απορρέον από την συμβατική προσφορά αυτή καθεαυτήν (βλ. σκέψεις [254 έως 257 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως]), δεν είναι, πολλώ μάλλον, δυνατό να διαπιστώσει το Γενικό Δικαστήριο την ύπαρξη μεταφοράς κρατικών πόρων συναφούς με το πλεονέκτημα αυτό» (σκέψη 299).

28. Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο εξετάζει αν, «βάσει της συνολικής της προσεγγίσεως (βλ. σκέψη 266 [της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως]), η Επιτροπή ορθώς παρά ταύτα εκτίμησε τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις σε συνδυασμό με την αναγγελία του σχεδίου προκαταβολής μετόχου και την αποστολή της συμβάσεως προκαταβολής μετόχου προκειμένου να διαπιστώσει ότι το κριτήριο της μεταφοράς κρατικών πόρων συνέτρεχε εν προκειμένω» (σκέψεις 302 έως 309). Καταλήγει ότι, «ακόμη και αν η Επιτροπή είχε την ευχέρεια να λάβει υπόψη το σύνολο των γεγονότων που προηγήθηκαν και επηρέασαν την οριστική απόφαση του Γαλλικού Δημοσίου τον Δεκέμβριο 2002 να υποστηρίξει την FT μέσω της προκαταβολής μετόχου προκειμένου να διαπιστώσει πλεονέκτημα, δεν κατόρθωσε να αποδείξει την ύπαρξη μεταφοράς κρατικών πόρων συνδεόμενης με το πλεονέκτημα αυτό».

## III – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου και τα αιτήματα των διαδίκων

29. Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 4 Αυγούστου 2010 οι εταιρίες Bouygues άσκησαν αναίρεση κατά της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως (υπόθεση C-399/10 P). Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 5 Αυγούστου 2010 η Επιτροπή άσκησε επίσης αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής (υπόθεση C-401/10 P). Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 28ης Φεβρουαρίου 2011 επετράπη στο Βασίλειο της Δανίας και στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να παρέμβουν στην υπόθεση C-399/10 P προς στήριξη των αιτημάτων της Επιτροπής και της Γαλλικής Δημοκρατίας, αντιστοίχως. Το Βασίλειο της Δανίας παραιτήθηκε εν συνεχεία από την παρέμβαση αυτή. Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 8ης Σεπτεμβρίου 2011 οι υποθέσεις C-399/10 P και C-401/10 P συνενώθηκαν προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και έκδοση κοινής αποφάσεως.

30. Οι *εταιρίες Bouygues* ζητούν από το Δικαστήριο, στην υπόθεση C-399/10 P, να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, να αποφανθεί επί της ουσίας και να ακυρώσει, αφενός, εν μέρει το άρθρο 1 της επίμαχης αποφάσεως, κατά το μέρος που η Επιτροπή εμμέσως πλην σαφώς αρνείται να χαρακτηρίσει ως κρατική ενίσχυση τις δηλώσεις των γαλλικών αρχών της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002, και, αφετέρου, το άρθρο 2 της αποφάσεως αυτής· επικουρικώς, εφόσον το Δικαστήριο κρίνει ότι η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση, να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο προκειμένω αυτό να αποφανθεί εκ νέου· να καταδικαστούν η Επιτροπή, η FT, η Γαλλική Δημοκρατία και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στα δικαστικά έξοδα. Στην υπόθεση C-401/10 P, οι εταιρίες Bouygues παραπέμπουν στα αιτήματα που διατύπωσαν με την αίτησή τους αναιρέσεως.

31. Η *Επιτροπή* ζητεί από το Δικαστήριο, στην υπόθεση C-401/10 P, να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, κατά το μέρος που ακυρώνεται το άρθρο 1 της επίμαχης αποφάσεως και υποχρεώνεται η Επιτροπή να φέρει τα δικαστικά έξοδά της, καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γαλλική Δημοκρατία και η FT στις υποθέσεις T-425/04 και T-444/04, και να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο προς επανεξέταση, επιφυλασσόμενο ως προς τα δικαστικά έξοδα. Στην υπόθεση C-399/10 P, η Επιτροπή προβάλλει αιτήματα όμοια προς αυτά των εταιριών Bouygues, εξαιρουμένου του αιτήματος περί ακυρώσεως του άρθρου 1 της επίμαχης αποφάσεως κατά το μέρος που η Επιτροπή εμμέσως πλην σαφώς αρνείται να χαρακτηρίσει ως κρατική ενίσχυση τις δηλώσεις των γαλλικών αρχών της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002, καθώς και το αίτημα περί ακυρώσεως του άρθρου 2 της αποφάσεως αυτής και το αίτημα να υποχρεωθεί η Επιτροπή να φέρει τα δικαστικά έξοδά της και τα δικαστικά έξοδα των εταιριών Bouygues.

32. Η *FT* και η *Γαλλική Δημοκρατία* ζητούν από το Δικαστήριο να απορρίψει τις αιτήσεις αναιρέσεως των εταιριών Bouygues και της Επιτροπής και, επικουρικώς, να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο. Εφόσον το Δικαστήριο αναιρέσει την απόφαση και δεν αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο, ζητούν από το Δικαστήριο να δεχθεί, εν όλω ή εν μέρει, τα αιτήματα που είχαν αντιστοίχως προβάλει πρωτοδίκως και να καταδικάσουν τις εταιρίες Bouygues και την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

33. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας υποστηρίζει τα αιτήματα της Γαλλικής Δημοκρατίας και ζητεί επίσης από το Δικαστήριο να καταδικάσει τις εταιρίες Bouygues και την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα των παρεμβαινόντων.

## IV – Επί των αιτήσεων αναιρέσεως

34. Προς στήριξη των αιτήσεών τους αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P, οι εταιρίες Bouygues προβάλλουν δύο λόγους, σχετικά, πρώτον, με σφάλματα όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των δηλώσεων των γαλλικών αρχών της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 ως κρατικής ενισχύσεως, και, δεύτερον, με σφάλματα όσον αφορά τον χαρακτηρισμό, ως κρατικής ενισχύσεως, της χορηγηθείσας από το Γαλλικό Δημόσιο στην FT προκαταβολής μετόχου, υπό μορφή πιστώσεως ύψους 9 δισεκατομμυρίων ευρώ τον Δεκέμβριο του 2002.

35. Με την αίτησή της αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10 P η Επιτροπή επικαλείται τρεις λόγους. Ο πρώτος αφορά αντιφατική αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο δεύτερος πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ και ο τρίτος παραμόρφωση της επίμαχης αποφάσεως.

Α– *Επί των αιτιάσεων περί παραβάσεως του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ*

36. Εν συνεχεία θα εξεταστούν, καταρχάς, οι αιτιάσεις που προβάλλουν οι εταιρίες Bouygues στο πλαίσιο του πρώτου λόγου αναιρέσεως, περί εσφαλμένης παραλείψεως του Γενικού Δικαστηρίου να χαρακτηρίσει ως κρατική ενίσχυση τις δηλώσεις των γαλλικών αρχών της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 και, κατόπιν από κοινού, οι αιτιάσεις που προβάλλουν οι εταιρίες Bouygues, στο πλαίσιο του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, και η Επιτροπή, στο πλαίσιο του δεύτερού της λόγου αναιρέσεως, σχετικά με τον χαρακτηρισμό, ως κρατικής ενισχύσεως, της προκαταβολής μετόχου που χορήγησε το Γαλλικό Δημόσιο στην FT. Δεδομένου ότι στο επίκεντρο της διαμάχης μεταξύ των διαδίκων βρίσκονται οι προϋποθέσεις χρηματοδοτήσεως των ενισχύσεων με κρατικούς πόρους, κρίνεται σκόπιμο, πριν την εξέταση των εν λόγω αιτιάσεων, να υπομνηστεί η σχετική νομολογία.

1. Υπόμνηση της νομολογίας σχετικά με τις προϋποθέσεις χρηματοδοτήσεως της ενισχύσεως με κρατικούς πόρους

37. Κατά πάγια νομολογία, η χρήση κρατικών πόρων αποτελεί συστατικό στοιχείο της ενισχύσεως, η οποία, ως εκ τούτου, πρέπει να συνεπάγεται επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού.

38. Πρόκειται, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου των κρατικών ενισχύσεων, για παγιωμένη αρχή, η οποία, όμως, δεν ίσχυε ανέκαθεν, καθώς, με την αρχική νομολογία του, το Δικαστήριο αναζητούσε την κρατική προέλευση ενός μέτρου *είτε* στον δημόσιο χαρακτήρα των πόρων που χρησιμοποιούνταν για τη χρηματοδότησή του *είτε* στον καταλογισμό του μέτρου αυτού στο κράτος [2]. Συγκεκριμένα, με απόφαση του 1985, το Δικαστήριο, εξετάζοντας αν συνιστά ενίσχυση η χορήγηση, στους γεωργούς, επιδόματος χρηματοδοτούμενου από τα πλεονάσματα του Caisse nationale française de crédit agricole [εθνικού ταμείου αγροτικής πίστεως], αποφάνθηκε ρητώς ότι, «για να θεωρηθεί ως κρατική μια ενίσχυση, δεν πρέπει κατ' ανάγκη να χρηματοδοτείται από κρατικούς πόρους» [3]. Μερικά έτη αργότερα το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την ερμηνεία αυτή με την απόφαση Kwekerij van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής [4] και, το 1988, με απόφαση σχετικά με τον χαρακτηρισμό, ως κρατικής ενισχύσεως, της επιδοτήσεως επιτοκίου των εξαγωγικών πιστώσεων, την οποία χορηγούσαν οι

2 — Η τάση αυτή στηριζόταν στη χρήση του διαζευκτικού συνδέσμου «ή» στη φράση «ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους», του πρώην άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ (κατόπιν άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ και, εν συνεχεία, άρθρο 107 ΣΛΕΕ)· βλ., συναφώς, Merola, M., «Le critère de l'utilisation des ressources publiques, σε: *Les aides d'État*, Éditions de l'Université Libre de Bruxelles, 2005, 15.

3 — Απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 1985, 290/83, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1985, σ. 439, σκέψη 14). Στην υπόθεση αυτή, μολονότι δεν υπήρχε αμφιβολία ότι το μέτρο είχε αποφασιστεί κατόπιν προτροπής των κρατικών αρχών, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι τα πλεονάσματα που χρησιμοποιήθηκαν για τη χρηματοδότηση του επιδόματος ήταν προϊόν τραπεζικής διαχειρίσεως ταμιευτηρίου ιδιωτικού χαρακτήρα και δεν προέρχονταν από πόρους του Δημοσίου.

4 — Απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1988, 67/85, 68/85 και 70/85, Kwekerij van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 219, σκέψεις 32 έως 38). Αντικείμενο της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση αυτή ήταν η εφαρμογή, στις Κάτω Χώρες, προνομιακών τιμών για το φυσικό αέριο υπέρ συγκεκριμένης ομάδας χρηστών, καθορισμένης από τους παραγωγούς αερίου, στους οποίους συγκαταλεγόταν και η Gasunie, εταιρία ιδιωτικού δικαίου στο κεφάλαιο της οποίας το Ολλανδικό Δημόσιο μετείχε, απευθείας ή εμμέσως, με ποσοστό 50 %. Το Δικαστήριο, αφού διαπίστωσε, βάσει της μετοχικής συνθέσεως της Gasunie, ότι ο καθορισμός των εν λόγω τιμών ήταν απόρροια ενεργειών καταλογιστέων στο Ολλανδικό Δημόσιο, έκρινε ότι «διαπίστωση αυτή αρκεί για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο καθορισμός της επίδικης τιμής […] είναι ενδεχόμενο να εμπίπτει στην έννοια της ενισχύσεως που χορηγείται από κράτος μέλος, έννοια που αναφέρεται στο άρθρο 92 της Συνθήκης».

ελληνικές αρχές διά της Τράπεζας της Ελλάδος[5], το Δικαστήριο χαρακτήριζε την εν λόγω ερμηνεία ως «πάγια νομολογία»[6]. Η ερμηνεία του άρθρου 92 της Συνθήκης ΕΚ, σύμφωνα με την οποία η δημόσια χρηματοδότηση της ενισχύσεως δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να χαρακτηριστεί ως ενίσχυση ένα αναμφισβήτητα κρατικό μέτρο, υποστηριζόταν και από πολλούς γενικούς εισαγγελείς[7].

39. Ωστόσο, με την απόφαση Sloman Neptun[8] το Δικαστήριο μετέβαλε σαφώς τη νομολογία του. Απορρίπτοντας τη θέση της Επιτροπής, η οποία στηριζόταν στην προπαρατεθείσα νομολογία και αντιθέτως προς τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Darmon, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «μόνον τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται άμεσα ή έμμεσα από κρατικούς πόρους θεωρούνται ενισχύσεις, κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης», και ότι, «όπως προκύπτει από το γράμμα της διατάξεως αυτής […], τα πλεονεκτήματα που παρέχονται με άλλους τρόπους και όχι από κρατικούς πόρους δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής αυτών των διατάξεων»[9]. Η μεταστροφή επιβεβαιώθηκε μερικούς μήνες αργότερα με την απόφαση Kirsammer-Hack[10], η οποία επίσης αφορούσε τον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Έκτοτε η τάση αυτή παγιώθηκε[11]. Στην προαναφερθείσα υπόθεση PreussenElektra[12], προπαρατεθείσα, η Επιτροπή είχε ευθέως ζητήσει από το Δικαστήριο να επανεξετάσει τη νομολογία του, ιδίως κατόπιν των πρόσφατων εξελίξεων στην κοινοτική έννομη τάξη, αλλά το Δικαστήριο δεν ανταποκρίθηκε[13].

40. Ενώ το πλεονέκτημα που χορηγείται σε μία ή περισσότερες επιχειρήσεις πρέπει να έχει χρηματοδοτηθεί από κρατικούς πόρους για να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενίσχυση, κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, αντιθέτως, κατά πάγια νομολογία, δεν είναι απαραίτητο να αποδειχθεί οπωσδήποτε ότι υπήρξε χρήση τέτοιων πόρων[14]. Η παραίτηση του Δημοσίου από την είσπραξη εσόδων, ακόμη και αν δεν συνιστά ευθέως χρήση δημόσιων πόρων, μπορεί επίσης να συνιστά ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107 ΣΛΕΕ[15]. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι μπορεί να πληροί την προϋπόθεση της χρηματοδοτήσεως μέσω κρατικών πόρων η φορολογική ελάφρυνση ή απαλλαγή[16], η μεταφορά φορολογικής υποχρεώσεως ή, υπό συγκεκριμένες

5 — Απόφαση της 7ης Ιουνίου 1988, 57/86, Ελλάδα κατά Επιτροπής (Συλλογή 1988, σ. 2855, σκέψη 12).

6 — Σημειωτέον, ωστόσο, ότι ήδη τότε το Δικαστήριο είχε κρίνει σε δύο περιπτώσεις ότι δεν υφίσταται ενίσχυση, καθώς διαπίστωσε ότι τα πλεονεκτήματα δεν είχαν χορηγηθεί, ευθέως ή εμμέσως, με κρατικούς πόρους: βλ. αποφάσεις της 24ης Ιανουαρίου 1978, 82/77, van Tiggele (Συλλογή τόμος 1978, σ. 25, σκέψη 15), και της 13ης Οκτωβρίου 1982, 213/81 έως 215/81, Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor Will κ.λπ. (Συλλογή 1982, σ. 3583, σκέψη 22).

7 — Βλ. τις προτάσεις των γενικών εισαγγελέων P. VerLoren van Themaat, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor Will κ.λπ., G. Slynn στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Ελλάδα κατά Επιτροπής, και M. Darmon στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 17ης Μαρτίου 1993, C-72/91 και C-73/91, Sloman Neptun (Συλλογή 1993, σ. I-887). Πιο πρόσφατα, βλ. τις προτάσεις του L. M. Poiares Maduro στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 23ης Μαρτίου 2006, C-237/04, Enirisorse (Συλλογή 2006, σ. I-2843, σημεία 44-53).

8 — Προπαρατεθείσα.

9 — Με τη σκέψη 19 το Δικαστήριο διευκρίνιζε ότι «η διάκριση μεταξύ ενισχύσεων χορηγουμένων από το κράτος και ενισχύσεων χορηγουμένων από κρατικούς πόρους αποβλέπει στο να περιλάβει στην έννοια της ενισχύσεως όχι μόνον τις ενισχύσεις που χορηγούνται απευθείας από το κράτος, αλλά και εκείνες που χορηγούνται από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς, τους οποίους ορίζει ή ιδρύει το κράτος». Με μεταγενέστερη απόφασή του, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η προϋπόθεση της μεταφοράς κρατικών πόρων δεν υποκαθιστά την προϋπόθεση καταλογισμού στο Δημόσιο των πλεονεκτημάτων υπέρ των δικαιούχων των μέτρων, αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά προς αυτή: απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, C-482/99, Γαλλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. I-4397, σκέψη 24).

10 — Απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1993, C-189/91, Kirsammer-Hack (Συλλογή 1993, σ. I-6185).

11 — Βλ. αποφάσεις της 1ης Δεκεμβρίου 1998, C-200/97, Ecotrade (Συλλογή 1998, σ. I-7907, σκέψη 36), όπου τέθηκε το ζήτημα αν ο ιταλικός νόμος περί της διαδικασίας έκτακτης διαχειρίσεως των μεγάλων προβληματικών επιχειρήσεων, κατά παρέκκλιση από το κοινό πτωχευτικό δίκαιο, εμπεριέχει στοιχεία ενισχύσεως, και της 17ης Ιουνίου 1999, C-295/97, Piaggio (Συλλογή 1999, σ. I-3735), η οποία αφορούσε τον ίδιο ιταλικό νόμο. Στην ίδια νομολογιακή κατεύθυνση, αν και με ορισμένες διαφοροποιήσεις ως προς τον συλλογισμό, βλ. επίσης απόφαση της 7ης Μαΐου 1998, C-52/97 έως C-54/97, Viscido κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-2629).

12 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98, Preussen Elektra, (Συλλογή 2001, σ. I-2099).

13 — Σημειωτέον ότι, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση PreussenElektra, το κόστος του επίδικου μέτρου βάρυνε κυρίως τους ιδιώτες επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνταν στην ίδια αγορά με τους δικαιούχους της ενισχύσεως, με συνέπεια την περαιτέρω νόθευση του ανταγωνισμού.

14 — Αποφάσεις της 15ης Μαρτίου 1994, C-387/92, Banco Exterior de España (Συλλογή 1994, σ. I-877, σκέψη 14), της 27ης Ιουνίου 2000, C-404/97, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (Συλλογή 2000, σ. I-4897, σκέψη 45), και προπαρατεθείσα απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής (σκέψη 36).

15 — Βλ., ειδικότερα, προπαρατεθείσα απόφαση Banco Exterior de España (σκέψη 14), και απόφαση της 19ης Μαΐου 1999, C-6/97, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. I-2981, σκέψη 16).

16 — Βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Banco Exterior de España (σκέψη 14), Ιταλία κατά Επιτροπής (σκέψη 16), και απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-156/98, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-6857, σκέψεις 26 και 27).

προϋποθέσεις, οι διευκολύνσεις για την εξόφληση ασφαλιστικών εισφορών που χορηγούνται κατά διακριτική ευχέρεια σε επιχείρηση από τον οργανισμό που είναι υπεύθυνος για την είσπραξή τους [17], η παροχή αγαθών ή υπηρεσιών υπό προνομιακούς όρους [18], η ουσιαστική άφεση χρέους εκ μέρους του Δημοσίου, ή η απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής προστίμων ή άλλων χρηματικών ποινών [19].

41. Με την απόφαση Ecotrade το Δικαστήριο δέχθηκε, εξάλλου, ότι «πρόσθετη επιβάρυνση για τις δημόσιες αρχές» μπορεί να συνεπάγεται και η παροχή κρατικής εγγυήσεως [20], περίπτωση την οποία επικαλούνται ρητώς οι εταιρίες Bouygues όσον αφορά τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002. Συναφώς, υπενθυμίζω ότι, με την ανακοίνωσή της σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις υπό μορφή εγγυήσεων (στο εξής: ανακοίνωση σχετικά με τις ενισχύσεις υπό μορφή εγγυήσεων) [21], όσον αφορά το ζήτημα της χρήσεως δημόσιων πόρων, η Επιτροπή διευκρινίζει, «για να αποφευχθούν τυχόν αμφιβολίες», ότι, αν το κράτος αναλάβει κίνδυνο χωρίς αντίστοιχο αντάλλαγμα, «τότε όχι μόνο χορηγείται ένα πλεονέκτημα στην επιχείρηση, αλλά δαπανώνται και κρατικοί πόροι». Επομένως, η ενίσχυση χορηγείται «όταν παρέχεται […], και όχι όταν […] καταπίπτει ή όταν πραγματοποιούνται οι πληρωμές σύμφωνα με τους όρους της εγγύησης» και «υφίσταται ακόμη και αν εν τέλει το κράτος δεν υποχρεωθεί να προβεί σε πληρωμές δυνάμει της χορηγηθείσας εγγυήσεως» [22]. Επομένως, χρήση δημόσιων πόρων συνιστά όχι μόνον η μελλοντική και αβέβαιη επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, σε περίπτωση χορηγήσεως εγγυήσεως, αλλά και το γεγονός ότι το κράτος *αναλαμβάνει, χωρίς αντίστοιχο αντάλλαγμα, τον κίνδυνο ζημίας*, πράγμα, που κατά την Επιτροπή, αποτελεί υφιστάμενη αποθετική ζημία. Ειδικότερα, στην περίπτωση χορηγήσεως εγγυήσεως, η χρήση δημόσιων πόρων απορρέει από τον συνδυασμό των δύο αυτών στοιχείων, δηλαδή την ανάληψη κινδύνου και την έλλειψη αντίστοιχου ανταλλάγματος [23].

42. Τέλος, υπενθυμίζεται ότι, όπως ορθώς επισήμαναν οι εταιρίες Bouygues, το Δικαστήριο, με την προπαρατεθείσα απόφαση Ecotrade, δέχθηκε ότι ακόμη και μια *μελλοντική και δυνητική επιβάρυνση* των δημοσίων αρχών αρκεί ενδεχομένως για να γίνει δεκτό ότι συντρέχει η προϋπόθεση περί χρήσεως κρατικών πόρων [24].

17 — Απόφαση της 29ης Ιουλίου 1999, C-256/97, DM Transport (Συλλογή 1999, σ. I-3913).

18 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1996, C-39/94, SFEI κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-3547, σκέψη 59).

19 — Προπαρατεθείσα απόφαση Piaggio (σκέψεις 41 και 42).

20 — Βλ. απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 1998, C-200/97, Ecotrade (Συλλογή 1998, σ. I-7907, σκέψη 43). Βλ. επίσης απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Ιουνίου 2000, C-404/97, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (Συλλογή 2000, σ. I-4897) και απόφαση του Πρωτοδικείου της 13ης Ιουνίου 2000, T-204/97 και T-270/97, EPAC κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. II-2267), με την οποία το Πρωτοδικείο διευκρινίζει ότι «η χορήγηση εγγυήσεως από το κράτος δεν μπορεί να διαφύγει την απαγόρευση του άρθρου 92 της Συνθήκης για τον μοναδικό λόγο ότι το πλεονέκτημα αυτό δεν χορηγήθηκε στην αποδέκτρια επιχείρηση με άμεση και βέβαιη παροχή κρατικών πόρων» (σκέψη 81).

21 — ΕΕ 2008, C 155, σ. 10.

22 — Βλ., συναφώς, απόφαση.

23 — Εξ όσων γνωρίζω, το Δικαστήριο δεν έχει αποφανθεί ρητώς επί του ζητήματος αυτού (βλ., πάντως, την απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, C-275/10, Residex Capital IV, Συλλογή 2011, σ. I-13043, με την οποία το Δικαστήριο προσδιορίζει, σύμφωνα με την ανακοίνωση σχετικά με τις ενισχύσεις υπό μορφή εγγυήσεως, το στοιχείο της ενισχύσεως στο γεγονός ότι ο δικαιούχος της κρατικής εγγυήσεως επιβαρύνεται με χαμηλότερο κόστος σε σχέση με το κόστος με το οποίο θα επιβαρυνόταν αν αναζητούσε χρηματοδότηση ή εγγύηση με τις τιμές της αγοράς). Όσον αφορά το Γενικό Δικαστήριο, βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση EPAC κατά Επιτροπής (σκέψεις 80 και 81). Βλ., επίσης, τις πιο πρόσφατες αποφάσεις της 19ης Οκτωβρίου 2005, T-318/00, Freistaat Thüringen κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. II-4179, σκέψη 125), και της 10ης Νοεμβρίου 2011, T-384/08, Ελληνική Ναυπηγοκατασκευαστική κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 92, η οποία παραπέμπει στη σκέψη 80 της προπαρατεθείσας αποφάσεως EPAC κατά Επιτροπής).

24 — Συγκεκριμένα, με τη σκέψη 41 της αποφάσεως αυτής, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι, «αν ληφθεί […] υπόψη η προνομιακή κατάταξη των απαιτήσεων που συναρτώνται προς τη συνέχιση των οικονομικών δραστηριοτήτων», η χορήγηση σχετικής άδειας στις επιχειρήσεις που βρίσκονται σε καθεστώς έκτακτης διαχειρίσεως «θα μπορούσε να σημαίνει την πρόσθετη επιβάρυνση των δημόσιων αρχών, εφόσον αποδεικνυόταν πράγματι ότι μεταξύ των κυριότερων δανειστών της προβληματικής επιχειρήσεως καταλέγονται το Δημόσιο ή δημόσιοι οργανισμοί […]».

2. Επί του χαρακτηρισμού των δηλώσεων των γαλλικών αρχών της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 ως κρατικής ενισχύσεως (πρώτος λόγος αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P)

43. Με τον πρώτο τους λόγο αναιρέσεως οι εταιρίες Bouygues προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι κακώς απέρριψε τον χαρακτηρισμό των δηλώσεων των γαλλικών αρχών της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 ως κρατικής ενισχύσεως. Ο λόγος αναιρέσεως περιλαμβάνει τρία σκέλη. Με το πρώτο, οι εταιρίες Bouygues προβάλλουν ότι το Γενικό Δικαστήριο καθόρισε εσφαλμένα τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν ώστε μια δήλωση υποστήριξης να συνεπάγεται χρήση κρατικών πόρων (βλ. υπό α′ κατωτέρω). Με το δεύτερο προβάλλουν παραμόρφωση των κανόνων της εθνικής νομοθεσίας που τέθηκαν υπόψη της Επιτροπής (βλ. υπό β′, κατωτέρω). Τέλος, με το τρίτο σκέλος του συγκεκριμένου λόγου αναιρέσεως, υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε εσφαλμένο χαρακτηρισμό, καθώς παρέλειψε να λάβει υπόψη του, όσον αφορά τη χρήση δημόσιων πόρων, τις οικονομικές συνέπειες που προκλήθηκαν λόγω των προσδοκιών που δημιούργησαν οι δηλώσεις των γαλλικών αρχών (βλ. υπό γ′ κατωτέρω).

α) Επί των σφαλμάτων στα οποία φέρεται να έχει υποπέσει το Γενικό Δικαστήριο κατά τον καθορισμό των προϋποθέσεων που πρέπει να συντρέχουν, προκειμένου μια δήλωση υποστηρίξεως εκ μέρους του Δημοσίου να συνεπάγεται χρήση δημόσιων πόρων (πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P)

44. Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως, οι εταιρίες Bouygues δεν αμφισβητούν αυτή καθαυτήν την προϋπόθεση περί χρηματοδοτήσεως της ενισχύσεως με κρατικούς πόρους, αλλά τις απαιτήσεις που έθεσε το Γενικό Δικαστήριο για την απόδειξη της συνδρομής της προϋποθέσεως αυτής όσον αφορά τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002. Πρώτον, το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε ότι οι εν λόγω δηλώσεις δεν αποτελούν κρατικές ενισχύσεις, στηριζόμενο εσφαλμένως στον μελλοντικό και αβέβαιο χαρακτήρα του κινδύνου της χρήσεως δημόσιων πόρων. Δεύτερον, αντίθετα προς ό,τι δέχθηκε το Γενικό Δικαστήριο, η αοριστία όσον αφορά τον τρόπο παρεμβάσεως του Δημοσίου και του ύψους της εγγυήσεως δεν αποτελεί αποφασιστικό κριτήριο ώστε να αποκλειστεί το ενδεχόμενο χρήσεως κρατικών πόρων, καθώς η έννοια της εγγυήσεως δεν καλύπτει μόνον τις συνήθεις μορφές εξασφαλίσεως, οι οποίες προβλέπονται και ρυθμίζονται από το εθνικό δίκαιο. Τέλος, οι εταιρίες Bouygues προβάλλουν ότι το Γενικό Δικαστήριο κακώς θεώρησε ως αναγκαίο στοιχείο για την απόδειξη της χρήσεως δημόσιων πόρων την ανάληψη νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως από το Δημόσιο.

45. Με τις προαναφερθείσες αιτιάσεις αμφισβητούνται οι σκέψεις 279 και 280 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Στη σκέψη 279, το Γενικό Δικαστήριο, αφού ανέλυσε τη φύση των δηλώσεων της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 (σκέψεις 272 έως 278 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), κατέληξε ότι, «λόγω του ανοιχτού, μη ακριβή και υπό αιρέσεις χαρακτήρα τους, ιδίως όσον αφορά τη φύση, το περιεχόμενο και τους όρους χορηγήσεως μίας ενδεχόμενης κρατικής παρεμβάσεως προς όφελος της FT, […] οι δηλώσεις αυτές δεν προσομοιάζουν με κρατική εγγύηση ούτε ερμηνεύονται ως καταδεικνύουσες ανεπιφύλακτη δέσμευση που επιφέρει συγκεκριμένη χρηματοοικονομική συνδρομή προς όφελος της FT». Στην επόμενη σκέψη το Γενικό Δικαστήριο διευκρινίζει ότι «μία συγκεκριμένη, ανεπιφύλακτη και αμετάκλητη δέσμευση δημόσιων πόρων εκ μέρους του γαλλικού κράτους θα προϋπέθετε οι δηλώσεις αυτές να συγκεκριμενοποιούν, ρητώς, είτε τα ακριβή προς επένδυση ποσά, είτε τα ακριβή προς εγγύηση χρέη, είτε, κατ' ελάχιστον, ένα προκαθορισμένο χρηματοοικονομικό πλαίσιο, όπως πιστώσεις συγκεκριμένου ύψους, καθώς επίσης και τους όρους χορηγήσεως της σχεδιαζόμενης συνδρομής».

46. Επισημαίνω ευθύς εξαρχής ότι οι κρίσεις του Γενικού Δικαστηρίου, οι οποίες παρατίθενται στο προηγούμενο σημείο, εκφεύγουν του πλαισίου μιας αναλύσεως διεξαγόμενης βάσει των οικείων διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας, αναλύσεως την οποία το Γενικό Δικαστήριο διεξάγει μόνο με τις σκέψεις 283 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Δεν δύναμαι, ωστόσο, να κατανοήσω την πορεία που ακολουθεί το Γενικό Δικαστήριο, ήτοι την ανάλυση του ζητήματος αν μια δήλωση υποστηρίξεως εκ μέρους του Δημοσίου συνιστά νομικά δεσμευτική υποχρέωση διαθέσεως δημόσιων πόρων, χωρίς αναφορά στις εφαρμοστέες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας.

47. Εξάλλου, ακόμη και αν μια τέτοια ανάλυση μπορούσε να γίνει δεκτή, διατηρώ και ουσιαστικές επιφυλάξεις όσον αφορά τις προϋποθέσεις που θέτει το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 280 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Θεωρώ τις προϋποθέσεις αυτές υπερβολικά αυστηρές, καθώς, εν τέλει, βάσει των προϋποθέσεων αυτών, μεταφορά δημόσιων πόρων δεν μπορεί να συνεπάγεται κανένα μέτρο ενισχύσεως του οποίου οι οικονομικές συνέπειες εξομοιώνονται προς αυτές μιας κρατικής εγγυήσεως[25], αλλά του οποίου το ακριβές περιεχόμενο, από πλευράς κινδύνου οικονομικής επιβαρύνσεως του κρατικού προϋπολογισμού, δεν είναι δυνατόν να μετρηθεί κατά τον χρόνο λήψεως του εν λόγω μέτρου[26], και μάλιστα *ακόμη και στην περίπτωση που, κατά το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο, ένα τέτοιο μέτρο συνεπάγεται την εκ μέρους του Δημοσίου ανάληψη νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως*. Δεν θεωρώ δικαιολογημένη μιας τέτοια επί της αρχής εξαίρεση, δεδομένης, ιδίως, της νομολογίας του Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία, κατά το στάδιο του χαρακτηρισμού ενός μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματα που το μέτρο αυτό ενδέχεται να παραγάγει[27].

48. Τούτων δοθέντων, δεν θεωρώ απαραίτητη την περαιτέρω εξέταση του ζητήματος αυτού. Συγκεκριμένα, η απόρριψη, από το Γενικό Δικαστήριο, της θέσεως των εταιριών Bouygues ότι οι δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 συνιστούν κρατικές ενισχύσεις στηρίζεται ουσιαστικά σε άλλους λόγους, πέραν αυτών που παρατίθενται στις σκέψεις 279 και 280 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Δεδομένης της απόψεώς μου, την οποία εκθέτω εν συνεχεία, ότι οι αιτιάσεις των εταιριών Bouygues κατά των λόγων αυτών είναι εξ ολοκλήρου απορριπτέες, έπεται ότι, ακόμη και αν κατέληγα στο συμπέρασμα ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο στη σκέψη 280 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η πλάνη αυτή δεν θα συνεπαγόταν από μόνη της αναίρεση της αποφάσεως αυτής.

25 — Ενδεικτικά αναφέρω τις έμμεσες εγγυήσεις που απορρέουν από το ιδιαίτερο νομικό καθεστώς που ισχύει για τον δικαιούχο της ενισχύσεως ή, ακόμη, τις επιστολές προθέσεως ή υποστηρίξεως. Επισημαίνω, συναφώς, ότι, σύμφωνα με την ανακοίνωση σχετικά με τις ενισχύσεις υπό μορφή εγγυήσεων, ως «εγγύηση» νοείται «κάθε μέτρο υποστηρίξεως του οποίου τα αποτελέσματα προσομοιάζουν με αυτά της εγγυήσεως» και το οποίο απορρέει είτε από διάταξη της εθνικής νομοθεσίας είτε από ενέργειες του Δημοσίου. Η Επιτροπή διακρίνει μεταξύ εγγυήσεων που απορρέουν από «συμβατική διάταξη» ή από «άλλη νόμιμη αιτία» και «εγγυήσεων των οποίων η μορφή είναι λιγότερο ορατή», αναφέροντας ως παράδειγμα τις «προφορικές δεσμεύσεις».

26 — Σημειωτέον, παρεμπιπτόντως, ότι οι προϋποθέσεις που παρατίθενται στη σκέψη 280 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, περί δυνατότητας μετρήσεως της εμβέλειας της εγγυήσεως κατά τον χρόνο της χορηγήσεώς της, συμπίπτουν με αυτές που απαριθμούνται στο σημείο 3.2 της ανακοινώσεως σχετικά με τις ενισχύσεις υπό μορφή εγγυήσεως, σχετικά με την τήρηση της αρχής του ιδιώτη επενδυτή που ενεργεί υπό συνθήκες οικονομίας της αγοράς. Με άλλα λόγια, καθώς δεν ισχύουν οι ίδιες προϋποθέσεις για τον προσδιορισμό του οικονομικού πλαισίου του μέτρου ενισχύσεως, η Επιτροπή εκτιμά ότι το μέτρο μπορεί να συνιστά ενίσχυση, ενώ το Γενικό Δικαστήριο κρίνει ότι το μέτρο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107, διότι δεν αποδείχθηκε η χρήση κρατικών πόρων.

27 — Αποφάσεις της 2ας Ιουλίου 1974, 173/73, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1974, σ. 351, σκέψη 27), της 24ης Φεβρουαρίου 1987, 310/85, Deufil κατά Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 901, σκέψη 8), της 26ης Σεπτεμβρίου 1996, C-241/94, Γαλλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-4551, σκέψη 20). Όσον αφορά, ειδικότερα, τη μορφή της κρατικής ενισχύσεως, βλ. αποφάσεις της 14ης Νοεμβρίου 1984, 323/82, Intermills κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 3809, σκέψη 31), της 3ης Οκτωβρίου 1991, C-261/89, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή1991, σ. I-4437, σκέψη 8), και προπαρατεθείσα απόφαση Γερμανία κατά Επιτροπής (σκέψη 25). Το γεγονός ότι δεν υπάρχει τυπικός ορισμός της έννοιας της ενισχύσεως αποτυπώνεται και στο περιεχόμενο της έννοιας «κρατικοί πόροι», η οποία, κατά το Δικαστήριο, «περιλαμβάνει όλα τα χρηματικά μέσα τα οποία οι δημόσιες αρχές μπορούν όντως να χρησιμοποιούν προς στήριξη επιχειρήσεων»· βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής (σκέψη 37), με την οποία το Δικαστήριο διατύπωσε έναν ευρύ ορισμό, ώστε να συμπεριλάβει και τους οικονομικούς πόρους των δημοσίων επιχειρήσεων, οι οποίοι, μολονότι δεν ανήκουν μονίμως στο Δημόσιο Ταμείο, εντούτοις υπόκεινται παγίως σε δημόσιο έλεγχο.

49. Συνεχίζω, επομένως, με την ανάλυση των αιτιάσεων των εταιριών Bouygues κατά των λόγων για τους οποίους το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, αφενός, ότι, βάσει των κανόνων του γαλλικού αστικού και διοικητικού δικαίου, οι δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 δεν συνεπάγονται την εκ μέρους του Δημοσίου ανάληψη νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως (βλ. υπό β′, κατωτέρω) και, αφετέρου, ότι δεν θα συνεπάγονταν χρήση κρατικών πόρων, ελλείψει νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως (βλ. υπό γ′, κατωτέρω).

β) Επί της παραμορφώσεως των κανόνων της εθνικής νομοθεσίας που τέθηκαν υπόψη της Επιτροπής (*δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P*)

50. Κατά τις εταιρίες Bouygues, η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου, ότι λόγω ορισμένων στοιχείων των δηλώσεων της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002, όπως η έλλειψη ακρίβειας, σαφήνειας και βεβαιότητας όσον αφορά τα μέσα που θα χρησιμοποιούνταν για την εξάλειψη των χρηματοδοτικών δυσχερειών της FT, οι όροι όσον αφορά τη διαπίστωση χρηματοδοτικής δυσχέρειας για την FT, καθώς και ο μελλοντικός χαρακτήρας των δηλώσεων, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι το Δημόσιο ανέλαβε νομικά δεσμευτική υποχρέωση, βάσει των διατάξεων του γαλλικού διοικητικού ή αστικού δικαίου, στηρίζεται σε παραμόρφωση των κανόνων της εθνικής νομοθεσίας που τέθηκαν υπόψη του Γενικού Δικαστηρίου.

51. Υπενθυμίζω ότι το Δικαστήριο αποφάνθηκε προσφάτως όσον αφορά τα όρια του αναιρετικού ελέγχου που ασκεί επί των διαπιστώσεων του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με τις διατάξεις νομοθεσίας κράτους μέλους[28]. Ειδικότερα, διευκρίνισε ότι «το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να εξετάσει, καταρχάς, αν το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε βάσει των εγγράφων και των άλλων κειμένων που προσκομίστηκαν ενώπιόν του, το γράμμα των επίμαχων εθνικών διατάξεων ή τη σχετική εθνική νομολογία, ακολούθως αν το Γενικό Δικαστήριο προέβη, υπό το πρίσμα των εν λόγω στοιχείων, σε διαπιστώσεις προδήλως αντίθετες προς το περιεχόμενό τους και, τέλος, αν το Γενικό Δικαστήριο προσέδωσε κατά την εξέταση του συνόλου των στοιχείων, προκειμένου να διαπιστώσει το περιεχόμενο της επίμαχης εθνικής νομοθεσίας, σε ένα εξ αυτών περιεχόμενο που δεν έχει σχέση με τα λοιπά στοιχεία, εφόσον τούτο συνάγεται καταφανώς από τη δικογραφία»[29].

52. Εν προκειμένω, προς στήριξη της σχετικής με την παραμόρφωση αιτιάσεως, οι εταιρίες Bouygues επικαλούνται, πρώτον, γνωμοδότηση την οποία ζήτησε η Επιτροπή και παραθέτει συνημμένη στα δικόγραφά της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Από τη γνωμοδότηση προκύπτει ότι, κατά το γαλλικό δίκαιο, η δέσμευση περί επιτεύξεως σαφούς και συγκεκριμένου αποτελέσματος συνεπάγεται τη γένεση υποχρεώσεως επιτεύξεως ορισμένου αποτελέσματος, ανεξαρτήτως της αοριστίας ή της ασάφειας όσον αφορά τα μέσα επιτεύξεως του αποτελέσματος.

53. Αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει η FT, το επιχείρημα αυτό είναι παραδεκτό, διότι εντάσσεται στο πλαίσιο λόγου σχετικά με εσφαλμένη ερμηνεία του γαλλικού δικαίου από την Επιτροπή, τον οποίον οι εταιρίες Bouygues είχαν προβάλει πρωτοδίκως. Επί της ουσίας, στον βαθμό που οι εταιρίες Bouygues προβάλλουν παραμόρφωση του περιεχομένου της προαναφερθείσας γνωμοδοτήσεως, τα επιχειρήματά τους είναι απορριπτέα, διότι δεν διευκρινίζουν σε τι συνίσταται η παραμόρφωση ούτε συνάγεται τέτοια παραμόρφωση από μόνη τη διαπίστωση ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν δέχθηκε τη θέση που διατυπώνεται με τη γνωμοδότηση. Αντιθέτως, κατά το μέτρο που οι εταιρίες Bouygues επικαλούνται τη γνωμοδότηση προς στήριξη της αιτιάσεώς τους περί παραμορφώσεως του περιεχόμενου των κανόνων της εθνικής νομοθεσίας, επισημαίνω, αφενός, ότι από τη γνωμοδότηση προκύπτει ότι ο συντάκτης της απλώς τεκμηριώνει τη θέση ότι, κατά το γαλλικό εμπορικό δίκαιο, οι

28 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Ιουλίου 2011, C-263/09 P, Edwin κατά ΓΕΕΑ (Συλλογή 2011, σ. I-5853). Εν προκειμένω, η αναιρεσείουσα προβάλλει παράβαση εθνικού κανόνα, ο οποίος έχει εφαρμογή στην υπό κρίση διαφορά λόγω παραπομπής από διάταξη του δικαίου της Ένωσης.

29 — Όπ.π. (σκέψη 53).

δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 *είναι πιθανόν* να χαρακτηριστούν ως «δέσμευση υποστηρίξεως» [30]. Αφετέρου, όπως επισημαίνει το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 283 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, από τη γνωμοδότηση προκύπτει επίσης ότι η θέση αυτή στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι εν λόγω δηλώσεις εκφράζουν σαφή και συγκεκριμένη, αν και σχετικώς αβέβαιη, δέσμευση του Δημοσίου, παραδοχή την οποία το Γενικό Δικαστήριο ρητώς απέρριψε με τις σκέψεις 272 έως 278 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως [31]. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά την απόφαση του Cour de cassation της 9ης Ιουλίου 2002, Lordex, η οποία παρατίθεται στη γνωμοδότηση [32].

54. Δεύτερον, οι εταιρίες Bouygues υποστηρίζουν ότι, βάσει των κανόνων του γαλλικού διοικητικού δικαίου που τέθηκαν υπόψη του Γενικού Δικαστηρίου, δηλώσεις των γαλλικών αρχών περί υποστηρίξεως μιας επιχειρήσεως συνεπάγονται ενδεχομένως την ανάληψη νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως από το Δημόσιο.

55. Προβάλλουν, πρώτον, ότι, «κατά τη νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων, οι υποσχέσεις του Δημοσίου έχουν νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα». Επικαλούνται, ειδικότερα, απόφαση του Conseil d'État της 30ής Ιουνίου 1922 στην υπόθεση Lamiable κ.λπ., με την οποία κρίθηκε ότι η συμπεριφορά της διοικήσεως «κατά τρόπο που να δημιουργεί την πεποίθηση» ότι θα προβεί σε συγκεκριμένες ενέργειες συνιστά ανάληψη δεσμεύσεως από το Δημόσιο. Η απόφαση αυτή έχει εν προκειμένω εφαρμογή, καθώς, όπως δέχθηκε το Γενικό Δικαστήριο, οι δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 δημιούργησαν προσδοκίες στην αγορά. Επισημαίνω, συναφώς, ότι το ίδιο επιχείρημα προβλήθηκε από τις εταιρίες Bouygues ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και απορρίφθηκε με τη σκέψη 284 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ουσιαστικά επειδή στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι εν λόγω δηλώσεις μπορούν να θεωρηθούν αρκούντως σαφείς, συγκεκριμένες, ανεπιφύλακτες και βέβαιες, παραδοχή την οποία το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε με τις σκέψεις 272 έως 278 της ίδιας αποφάσεως. Πάντως, από την απόφαση Lamiable, καθώς και από άλλες αποφάσεις του Conseil d'État, τις οποίες παραθέτουν οι εταιρίες Bouygues συνημμένες στα δικόγραφά τους [33], προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν ερμήνευσε τη νομολογία αυτή κατά τρόπο προδήλως εσφαλμένο ούτε παραμόρφωσε το περιεχόμενό της, δεχόμενο ότι, κατά τη νομολογία αυτή, ευθύνη της διοικήσεως συντρέχει σε περίπτωση που έχουν δοθεί στους διοικούμενους συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις ή εφόσον υπάρχει συμπεριφορά από την οποία να προκύπτει με σαφήνεια η πρόθεση της διοικήσεως να προβεί σε συγκεκριμένες ενέργειες. Συνεπώς, δεν είναι βάσιμο το επιχείρημα που αντλούν οι εταιρίες Bouygues από τη νομολογία αυτή.

56. Οι εταιρίες Bouygues επικαλούνται, περαιτέρω, την εγκύκλιο του Υπουργού Οικονομίας, Οικονομικών και Βιομηχανίας της 22ας Ιουλίου 2003, με τίτλο «Καταγραφή των συστημάτων των χορηγούμενων από το κράτος σιωπηρών ή ρητών εγγυήσεων», και το συνημμένο σε αυτήν την εγκύκλιο επεξηγηματικό σημείωμα. Από τις πράξεις αυτές προκύπτει ότι η κρατική εγγύηση μπορεί να λάβει τη μορφή «σιωπηρής εγγυήσεως», η οποία ορίζεται ως διοικητική πράξη που «παράγει και

30 — Ειδικότερα, στα χωρία της επίμαχης γνωμοδοτήσεως τα οποία επικαλούνται οι εταιρίες Bouygues, ο συντάκτης της καταλήγει ότι «*είναι πιθανόν* να αποδειχθεί ότι οι δηλώσεις στις οποίες προέβη το Δημόσιο από τον Ιούλιο έως τον Δεκέμβριο του 2002 έχουν τα χαρακτηριστικά εγγυήσεως υπό μορφή μονομερούς δεσμεύσεως, η οποία, αν και καινοφανής, *είναι πιθανόν* να χαρακτηριστεί ως δέσμευση υποστηρίξεως» (η υπογράμμιση δική μου).

31 — Οι διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των δηλώσεων υποστηρίξεως του Δημοσίου υπέρ της FT ως ασαφών, αόριστων και υπό αίρεση, αποτελούν πραγματικές εκτιμήσεις, ο δε σχετικός με την παραμόρφωση λόγος αναιρέσεως τον οποίον προβάλλουν οι εταιρίες Bouygues δεν στρέφεται ευθέως και ρητώς κατά των διαπιστώσεων αυτών, αλλά αφορά μόνον τους οικείους κανόνες του γαλλικού δικαίου.

32 — Με την απόφαση αυτή το γαλλικό Cour de cassation, μολονότι δεν δέχθηκε την ύπαρξη εγγυήσεως, εντούτοις διαπίστωσε την ύπαρξη μιας εκ του αποτελέσματος νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως, όσον αφορά επιστολή προθέσεως από μητρική εταιρία, όπου αναφερόταν ότι «θα μεριμνήσουμε από σήμερα για την εύρυθμη εξέλιξη της συγκεκριμένης διαδικασίας και [...] θα προβούμε σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες έναντι υμών για την ομαλή ολοκλήρωσή της».

33 — Εκτός της προαναφερθείσας αποφάσεως Lamiable κ.λπ., η οποία τέθηκε υπόψη του Δικαστηρίου, οι εταιρίες Bouygues παρέθεσαν, συνημμένες στην αίτηση αναιρέσεως, μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις του Conseil d'État της 3ης Μαρτίου 1993, Comité central d'entreprise de la société d'exploitation industrielle des tabacs και allumettes, της 26ης Οκτωβρίου 1973, Société civile immobilière «Résidence Arcole», αποφάσεις οι οποίες παρατίθενται και σχολιάζονται στη γνωμοδότηση του maître Sureau της 14ης Ιανουαρίου 2004, η οποία είναι συνημμένη στο δικόγραφο της προσφυγής.

προκαλεί οικονομικές συνέπειες για το κράτος», ότι μπορεί να απορρέει, μεταξύ άλλων, από «υπουργικό έγγραφο ή [από] κάθε άλλη βάση» και ότι οι εγγυήσεις οι οποίες ήταν δυνατό να χορηγηθούν χωρίς έγκυρη νομική βάση μπορούν παρά ταύτα «να γεννούν δικαιώματα υπέρ των δικαιούχων τους». Συναφώς, επισημαίνω ότι με τη σκέψη 285 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Γενικό Δικαστήριο αποφαίνεται ότι δεν μπορούν βασίμως να επικαλούνται την εν λόγω εγκύκλιο και το σημείωμα, διότι οι δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 «δεν περιέχουν κανένα στοιχείο ικανό να αποδείξει την ύπαρξη σιωπηρής εγγυήσεως εκ μέρους του γαλλικού [Δημοσίου] υπέρ της FT», και παραπέμπει στη σκέψη 284 της ίδιας αποφάσεως[34], με την οποία απορρίπτει τη δυνατότητα επικλήσεως εν προκειμένω της παρατιθέμενης από τις εταιρίες Bouygues διοικητικής νομολογίας. Κατά συνέπεια, προς αντίκρουση της κρίσεως του Γενικού Δικαστηρίου ότι είναι αλυσιτελής η επίκληση της εγκυκλίου και της επεξηγηματικής σημειώσεως, οι εταιρίες Bouygues θα έπρεπε να αμφισβητήσουν τις διαπιστώσεις που διατυπώνονται στη σκέψη 284. Ωστόσο, τα επιχειρήματα που προβάλλουν δεν καθιστούν δυνατή την επίτευξη του αποτελέσματος αυτού.

57. Τα επιχειρήματα που προβάλλουν οι εταιρίες Bouygues προς στήριξη του δεύτερου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως δεν τεκμηριώνουν τα περί παραμορφώσεως του περιεχομένου των κανόνων του γαλλικού δικαίου. Εν γένει, τα επιχειρήματα αυτά προσκρούουν στη διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου ότι οι δηλώσεις των γαλλικών αρχών υπέρ της FT είναι αόριστες, ασαφείς και υπό αίρεση. Η διαπίστωση, όμως, αυτή, αφενός, αφορά πραγματικές εκτιμήσεις, τις οποίες δεν αφορά η προβαλλόμενη από τις εταιρίες Bouygues αιτίαση περί παραμορφώσεως. Αφετέρου, με τα επιχειρήματά τους δεν επιδιώκουν και, εν πάση περιπτώσει, δεν επιτυγχάνουν να αποδείξουν ότι τα γαλλικά πολιτικά ή διοικητικά δικαστήρια θα προέβαιναν αναμφισβήτητα σε διαφορετική εκτίμηση όσον αφορά τη φύση των δηλώσεων αυτών.

58. Υπό τις συνθήκες αυτές, είναι απορριπτέο το συγκεκριμένο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών Bouygues.

γ) Σχετικά με εσφαλμένο χαρακτηρισμό στον οποίον προέβη το Γενικό Δικαστήριο, λόγω της παραλείψεώς του να συνεκτιμήσει, όσον αφορά τη χρήση δημόσιων πόρων, τις οικονομικές συνέπειες που προκλήθηκαν λόγω των προσδοκιών που δημιούργησαν οι δηλώσεις των κρατικών αρχών (τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P)

59. Προτού εξεταστεί το τρίτο σκέλος του προβαλλόμενου από τις εταιρίες Bouyges πρώτου λόγου αναιρέσεως, πρέπει, καταρχάς, να εξεταστεί η τρίτη αιτίαση που προβάλλουν οι εν λόγω εταιρίες στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του ίδιου λόγου αναιρέσεως, ότι το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε εσφαλμένως ότι, για να διαπιστωθεί η χρήση δημόσιων πόρων, είναι απαραίτητο να έχει αναλάβει το Δημόσιο νομικά δεσμευτική υποχρέωση. Κατά τις εταιρίες Bouygues, εφόσον η μορφή της κρατικής παρεμβάσεως είναι αδιάφορη και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνον οι συνέπειές της, η απόδειξη της υπάρξεως οικονομικού κινδύνου, έστω και αν αυτός δεν απορρέει από νομικά δεσμευτική υποχρέωση επιβληθείσα στο πλαίσιο της παρεμβάσεως, αρκεί για να διαπιστωθεί η χρήση κρατικών πόρων. Η Γαλλική Δημοκρατία διαφωνεί με τα επιχειρήματα αυτά, επικαλούμενη την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Φεβρουαρίου 2001, C-99/98, Αυστρία κατά Επιτροπής[35], καθώς και την απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Ιανουαρίου 2004, T-109/01, Fleuren Compost[36].

34 — Με τη σκέψη αυτή το Γενικό Δικαστήριο καταλήγει ότι «δεν αποδεικνύεται ειδικότερα ότι, λαμβανομένων υπόψη των εγγενών χαρακτηριστικών τους, οι [δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002] ήταν ικανές να στηρίξουν μία τέτοια νομικώς υποχρεωτική και ανεπιφύλακτη δέσμευση εκ μέρους του Γαλλικού [Δημοσίου] για υποστήριξη της FT».

35 — Συλλογή 2001, σ. I-1101.

36 — Συλλογή 2004, σ. II-127.

60. Στο πλαίσιο της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η πρώτη εκ των αποφάσεων αυτών, η Επιτροπή υποστήριξε ότι, λόγω της ανεπιφύλακτης και νομικώς δεσμευτικής υποσχέσεως προς τον δικαιούχο της ενισχύσεως να του χορηγήσει τη σχετική ενίσχυση, η Δημοκρατία της Αυστρίας δεν μπορεί να επικαλεστεί τη νομολογία Lorenz. Κατά την Επιτροπή, η υπόσχεση αυτή παράγει, κατά το αυστριακό δίκαιο, αποτελέσματα όμοια με αυτά που παράγει η νομοθετική ρύθμιση που καθιερώνει μια ενίσχυση. Το Δικαστήριο, απαντώντας στο επιχείρημα αυτό, διαπίστωσε απλώς ότι οι αυστριακές αρχές είχαν ρητώς θέσει ως προϋπόθεση για τη χορήγηση της ενισχύσεως την προηγούμενη έγκρισή της από την Επιτροπή και ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι δόθηκε ανεπιφύλακτη υπόσχεση ενισχύσεως, η οποία, ως εκ τούτου, κατέστη, βάσει του αυστριακού δικαίου, νομικά δεσμευτική πριν την κοινοποίηση της ενισχύσεως. Αντιθέτως, στην προπαρατεθείσα υπόθεση Fleuren Compost τέθηκε το ζήτημα αν το χρονικό σημείο χορηγήσεως της επίμαχης ενισχύσεως συμπίπτει με την αποστολή, εκ μέρους των ολλανδικών αρχών, της βεβαιώσεως παραλαβής της αιτήσεως για τη χορήγηση ενισχύσεως, όπως υποστήριζε η προσφεύγουσα, ή με την έκδοση της αποφάσεως χορηγήσεως, μετά την εξέταση της εν λόγω αιτήσεως, όπως υποστήριζε η Επιτροπή. Το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι πρέπει να εφαρμοστεί το κριτήριο της «νομικά δεσμευτικής αποφάσεως με την οποία οι αρμόδιες [εθνικές] αρχές δεσμεύονται να χορηγήσουν την ενίσχυση» [37].

61. Συμφωνώ με τις εταιρίες Bouygues ότι οι προπαρατεθείσες αποφάσεις δεν έχουν την έννοια και το περιεχόμενο που τους αποδίδει η Γαλλική Κυβέρνηση. Ειδικότερα, φρονώ ότι από την προπαρατεθείσα απόφαση Αυστρία κατά Επιτροπής δεν συνάγεται «γενική αρχή κατά την οποία η ύπαρξη νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό μιας ενισχύσεως», όπως υποστηρίζει η εν λόγω κυβέρνηση. Συγκεκριμένα, η απόφαση αυτή, όπως και η προπαρατεθείσα απόφαση Fleuren Compost, δεν αφορούν την έννοια της ενισχύσεως, αλλά μόνον το πότε ένα σχεδιαζόμενο μέτρο ενισχύσεως θεωρείται ότι έχει ληφθεί, ούτως ώστε να προσδιοριστεί η εφαρμοστέα νομοθεσία [38]. Εξάλλου, στην προπαρατεθείσα υπόθεση Αυστρία κατά Επιτροπής το μόνο ζήτημα που έθεσε η Επιτροπή και εξετάστηκε από το Δικαστήριο ήταν αν η δοθείσα από τις αυστριακές αρχές υπόσχεση χορηγήσεως ενισχύσεως συνεπάγεται, κατά το αυστριακό δίκαιο, τη γένεση νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως για αντίστοιχη ενέργεια. Αντιθέτως, δεν τέθηκε το ζήτημα αν μπορεί να συντρέχει χρήση κρατικών πόρων ακόμη και σε περίπτωση που δεν υφίσταται τέτοια υποχρέωση. Τέλος, όπως ορθώς επισημαίνουν οι εταιρίες Bouygues, στις υποθέσεις αυτές δεν υποστηρίχθηκε ούτε, βέβαια, αποδείχθηκε ότι οι επίμαχες πράξεις (η υπόσχεση χορηγήσεως ενισχύσεως στην υπόθεση Αυστρία κατά Επιτροπής και η βεβαίωση παραλαβής της αιτήσεως χορηγήσεως ενισχύσεως στην υπόθεση Fleuren Compost) είχαν ως συνέπεια την παροχή πλεονεκτήματος στους μελλοντικούς δικαιούχους της ενισχύσεως, όπως, αντιθέτως, συμβαίνει εν προκειμένω όσον αφορά τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002.

62. Κατόπιν της διευκρινίσεως αυτής και μολονότι δεν με πείθει απολύτως η θέση της Γαλλικής Κυβερνήσεως ότι η ύπαρξη νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως του Δημοσίου αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για να χαρακτηριστεί ένα μέτρο ενισχύσεως επιχειρήσεως ως χορηγηθέν μέσω δημόσιων πόρων [39], δεν θεωρώ απαραίτητη την περαιτέρω εξέταση του ζητήματος αυτού, καθώς το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε, με τη σκέψη 288 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αν «*ακόμη και ελλείψει νομικώς δεσμευτικής υποχρεώσεως*, από απόψεως εθνικού δικαίου, της φερόμενης δεσμεύσεως που απορρέει από τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις, αυτές συνεπάγονται μεταφορά κρατικών πόρων» [40]. Το τρίτο σκέλος του προβαλλόμενου από τις εταιρίες Bouygues πρώτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών αφορά ακριβώς την εξέταση αυτή.

37 — Σκέψη 74.

38 — Στην υπόθεση Αυστρία κατά Επιτροπής τέθηκε το ζήτημα αν το επίμαχο μέτρο αποτελούσε νέα ενίσχυση ή υφιστάμενη ενίσχυση, ενώ αντικείμενο της υποθέσεως Fleuren Compost ήταν αν το επίμαχο μέτρο εμπίπτει σε εγκεκριμένο από την Επιτροπή σύστημα ενισχύσεως.

39 — Συγκεκριμένα, υπό το πρίσμα της νομολογίας που παρατίθεται στο σημείο 47 ανωτέρω, σύμφωνα με την οποία, κατά τον χαρακτηρισμό ενός μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματα που αυτό παράγει, θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι η σχετική με τη χρήση κρατικών πόρων προϋπόθεση πληρούται οσάκις το Δημόσιο συμπεριφέρεται κατά τρόπον ώστε να προκαλείται επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, διά της *εν τοις πράγμασι*, αν όχι κατά νόμον, αναλήψεως αρκούντως συγκεκριμένου κινδύνου.

40 — Η υπογράμμιση δική μου.

63. Με το σκέλος αυτό οι εταιρίες Bouygues υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι το Γενικό Δικαστήριο, αφού δέχθηκε ότι το Γαλλικό Δημόσιο έθεσε σε εφαρμογή, με τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002, στρατηγική στηριζόμενη στη φήμη του ως φερέγγυου και αξιόπιστου πιστωτή και χρεώστη, προς αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των αγορών, δεν έλαβε εν συνεχεία υπόψη του τη συνέπεια της στρατηγικής αυτής, δηλαδή τον κίνδυνο να πληγεί η αξιοπιστία του Γαλλικού Δημοσίου στις αγορές, εφόσον αυτό δεν ανταποκριθεί στις προσδοκίες που δημιούργησε. Επισημαίνουν ότι με την επίμαχη απόφαση η Επιτροπή δέχθηκε, βάσει οικονομικής μελέτης την διενέργεια της οποίας είχε ζητήσει αυτή, ότι το πλήγμα αυτό της αξιοπιστίας συνεπάγεται πολύ μεγάλο κόστος για το Δημόσιο. Δεδομένου ότι πρόκειται για πολύπλοκο οικονομικό ζήτημα, η Επιτροπή διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως και δεν απόκειται στο Γενικό Δικαστήριο να υποκαταστήσει με τη δική του ανάλυση την ανάλυση της Επιτροπής.

64. Επισημαίνω, πρώτον, ότι η Επιτροπή, αφού εξέτασε, με τις αιτιολογικές σκέψεις 214 έως 218 της επίμαχης αποφάσεως, τόσο το αν οι δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα βάσει του εθνικού δικαίου όσο και το αν έθεσαν ενδεχομένως σε κίνδυνο την αξιοπιστία του Δημοσίου, καταλήγει στην αιτιολογική σκέψη 218 ότι, «στο σύνολό τους, τα στοιχεία αυτά μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει φόβος να θέσουν πραγματικά σε κίνδυνο τους κρατικούς πόρους (είτε δεσμεύοντας την ευθύνη του κράτους έναντι των επενδυτών είτε αυξάνοντας το κόστος των μελλοντικών συναλλαγών του κράτους)» και ότι «η άποψη σύμφωνα με την οποία οι δηλώσεις των γαλλικών αρχών από τον Ιούλιο του 2002 αφορούσαν ενισχύσεις είναι επομένως καινοτόμος θέση, όμως πιθανόν μη [στερούμενη] βάσης». Ωστόσο, στην αιτιολογική σκέψη 219 αναφέρει ότι δεν είναι σε θέση «να τεκμηριώσει αδιαμφισβήτητα την παρουσία ενισχύσεων σ' αυτή τη βάση». Κατά συνέπεια, όπως ορθώς επισημαίνει το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 288 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή αρνήθηκε κατηγορηματικώς να λάβει οριστική θέση ως προς το αν οι εν λόγω δηλώσεις μπορούσαν να προκαλέσουν απώλεια της αξιοπιστίας του Δημοσίου στις χρηματαγορές, με συνέπεια να διατρέχει τον χρηματοοικονομικής φύσεως κίνδυνο να αυξηθεί στο μέλλον το κόστος των συναλλαγών του. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν είναι βάσιμη η θέση των εταιριών Bouygues ότι το Γενικό Δικαστήριο υποκατέστησε την εκτίμηση της Επιτροπής με τη δική του, καθώς έκρινε, με τη σκέψη 288 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «δεν αποδείχθηκε ότι, ακόμη και ελλείψει νομικώς δεσμευτικής υποχρεώσεως, από απόψεως εθνικού δικαίου, της φερόμενης δεσμεύσεως που απορρέει από τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις, αυτές συνεπάγονται μεταφορά κρατικών πόρων».

65. Περαιτέρω, φρονώ ότι οι εταιρίες Bouygues, στον βαθμό που προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν μερίμνησε για την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, καθώς δεν έλαβε υπόψη του τις επιπτώσεις που θα είχαν για τα δημόσια οικονομικά οι προσδοκίες που δημιουργήθηκαν στις αγορές από τις επίμαχες δηλώσεις, ζητούν στην πραγματικότητα από το Δικαστήριο να προβεί σε νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών. Συγκεκριμένα, με τη σκέψη 288 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, «ακόμη κι αν υποτεθεί ότι η μη τήρηση ενδεχόμενης υποσχέσεως του Γαλλικού Δημοσίου για υποστήριξη επιχειρήσεως ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο την αξιοπιστία και το κύρος του στις χρηματαγορές, τούτο δεν αναιρεί το γεγονός ότι, εν προκειμένω, δεν αποδείχθηκε ότι οι από Ιουλίου 2002 δηλώσεις περιείχαν συγκεκριμένη, ανεπιφύλακτη και σταθερή δέσμευση προς όφελος της FT η οποία θα μπορούσε να δημιουργήσει τέτοιες επιζήμιες συνέπειες». Το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει, εν συνεχεία, ότι «[με τη συμπεριφορά τους από τον Ιούλιο του 2002, οι γαλλικές αρχές] αποσκοπούσαν ακριβώς στην αποφυγή τέτοιων συνεπειών χωρίς να διευκρινίζουν τη φύση, το περιεχόμενο και τις ακριβείς προϋποθέσεις της ενδεχόμενης μελλοντικής [...] παρεμβάσεως [των γαλλικών αρχών]». Ομοίως, με τη σκέψη 282 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο, αφού δέχθηκε ότι οι γαλλικές αρχές είχαν την πρόθεση να ενεργήσουν αποφασιστικά, προκειμένου οι χρηματαγορές να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη τους, ώστε να προετοιμασθεί η αναχρηματοδότηση της FT, αποφάνθηκε ότι «το γεγονός και μόνον ότι, σε ένα τέτοιο πλαίσιο, το γαλλικό κράτος προσέφυγε στο ιδιαίτερο κύρος του έναντι των χρηματαγορών δεν αρκεί να αποδείξει ότι οι πόροι του εκτέθηκαν σε κίνδυνο τέτοιο που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συνιστά μεταφορά κρατικών πόρων».

66. Διαπιστώνεται ότι, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζουν οι εταιρίες Bouygues, το Γενικό Δικαστήριο έλαβε υπόψη του ότι μπορεί να συντρέχει χρήση δημόσιων πόρων λόγω του κόστους που θα συνεπαγόταν η ενδεχόμενη μείωση της αξιοπιστίας του κράτους έναντι των χρηματαγορών, πλην όμως έκρινε ότι δεν συμβαίνει τούτο εν προκειμένω, διότι το Δημόσιο δεν ενήργησε κατά τρόπο που να θέτει σε συγκεκριμένο κίνδυνο την αξιοπιστία αυτή. Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται επίσης στις σχετικές με τα πραγματικά περιστατικά εκτιμήσεις, όσον αφορά το περιεχόμενο και τη φύση των επίμαχων δηλώσεων. Δεδομένου ότι δεν προβλήθηκε αιτίαση που να αφορά ειδικά την παραμόρφωση του περιεχόμένου των δηλώσεων αυτών, οι εν λόγω εκτιμήσεις δεν εμπίπτουν στον αναιρετικό έλεγχο του Δικαστηρίου.

67. Για τους προεκτεθέντες λόγους, θεωρώ απορριπτέα την τρίτη αιτίαση στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του προβαλλόμενου από τις εταιρίες Bouygues πρώτου λόγου αναιρέσεως, καθώς και το τρίτο σκέλος του συγκεκριμένου λόγου αναιρέσεως στο σύνολό του.

δ) Συμπεράσματα επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P

68. Υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει στο σύνολό του τον πρώτο λόγο αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P, σχετικά με σφάλματα όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των δηλώσεων των γαλλικών αρχών της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 ως κρατικής ενισχύσεως.

3. Επί του χαρακτηρισμού της προκαταβολής μετόχου ως κρατικής ενισχύσεως (δεύτερος λόγος αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P και δεύτερος λόγος αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10 P)

69. Με παρόμοια ως επί το πλείστον επιχειρήματα οι εταιρίες Bouygues και η Επιτροπή αμφισβητούν, από διαφορετικές απόψεις, το σκεπτικό βάσει του οποίου το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμο την ύπαρξη ενισχύσεως, όσον αφορά τη χορηγηθείσα από το Γαλλικό Δημόσιο στην FT προκαταβολή μετόχου, και ακύρωσε το άρθρο 1 της επίμαχης αποφάσεως. Οι διάφορες αιτιάσεις και τα επιχειρήματα που έχουν προβάλει συναφώς οι αναιρεσείοντες συνενώνονται και εξετάζονται κατωτέρω από κοινού.

α) Επί της πλάνης στην οποία φέρεται να έχει υποπέσει το Γενικό Δικαστήριο, λόγω της απαιτήσεώς του να αποδειχθεί στενή συνάφεια μεταξύ πλεονεκτήματος και μεταφοράς κρατικών πόρων (πρώτο και δεύτερο υποσκέλος του πρώτου σκέλους του δεύτερου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P και πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10 P)

70. Οι εταιρίες Bouygues και η Επιτροπή, ενώ δέχονται ότι, για να διαπιστωθεί η ύπαρξη κρατικής ενισχύσεως υπό την έννοια του άρθρου 107 ΣΛΕΕ, είναι απαραίτητο να αποδειχθεί συνάφεια μεταξύ πλεονεκτήματος και χρήσεως κρατικών πόρων, εντούτοις αμφισβητούν την κρίση στην οποία κατέληξε το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι απαιτείται αυστηρή αντιστοιχία μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων. Προβάλλουν της εντελώς καινοφανή άποψη ότι η κρίση αυτή του Γενικού Δικαστηρίου όχι μόνο δεν στηρίζεται, αλλά προσκρούει στη νομολογία του Δικαστηρίου και του Γενικού Δικαστηρίου.

71. Η υπό ανάλυση αιτίαση στρέφεται ουσιαστικά κατά της σκέψεως 262 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με την οποία το Γενικό Δικαστήριο, αφού υπενθύμισε ότι το πλεονέκτημα πρέπει να απορρέει από τη μεταφορά κρατικών πόρων, διευκρινίζει, εν συνεχεία, ότι η «απαίτηση αυτή για συνάφεια μεταξύ του προσδιορισθέντος πλεονεκτήματος και της δεσμεύσεως κρατικών πόρων προϋποθέτει, κατ' αρχήν, ότι το εν λόγω πλεονέκτημα *συνδέεται στενά με αντίστοιχη επιβάρυνση* του

κρατικού προϋπολογισμού […]»[41]. Προς στήριξη της κρίσεως αυτής, το Γενικό Δικαστήριο παραπέμπει στη σκέψη 21 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Sloman Neptun, στη σκέψη 27 της αποφάσεως Γερμανία κατά Επιτροπής[42] και στη σκέψη 58 της προπαρατεθείσας αποφάσεως PreussenElektra.

72. Τίθεται, καταρχάς, το ζήτημα του τι ακριβώς εννοεί το Γενικό Δικαστήριο όταν αποφαίνεται ότι το πλεονέκτημα πρέπει να συνδέεται στενά με «αντίστοιχη επιβάρυνση» ή, σε άλλα σημεία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «αντιστοιχεί σε [ανάλογη] επιβάρυνση» (σκέψη 297) ή, ακόμη, ότι πρέπει να «αναλογεί σε αντίστοιχη μείωση του κρατικού προϋπολογισμού» (σκέψη 309). Κατά την FT και τη Γαλλική και τη Γερμανική Κυβέρνηση, το Γενικό Δικαστήριο απλώς επαναλαμβάνει την απαίτηση ότι το πλεονέκτημα πρέπει να χορηγείται, ευθέως ή εμμέσως, με κρατικούς πόρους, ενώ οι εταιρίες Bouygues και η Επιτροπή προβάλλουν ότι η ζητούμενη από το Γενικό Δικαστήριο αντιστοιχία υπερβαίνει την απλή συνάφεια και συνεπάγεται «ταύτιση» πλεονεκτήματος και πόρων, μεταξύ άλλων και ως προς το ύψος.

73. Κατά την άποψή μου, δεν πείθομαι ότι το Γενικό Δικαστήριο όντως εννοεί ότι απαιτείται οικονομική αντιστοιχία μεταξύ πλεονεκτήματος και επιβαρύνσεως, πλην όμως φρονώ ότι, κατά το Γενικό Δικαστήριο, δεν αρκεί να αποδειχθεί η ύπαρξη μιας απλής σχέσεως μεταξύ αυτών, όπως υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, η FT. Συγκεκριμένα, η απαίτηση περί αντιστοιχίας μεταξύ πλεονεκτήματος και επιβαρύνσεως, όπως έχει διατυπωθεί θεωρητικά από το Γενικό Δικαστήριο και εφαρμοστεί με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, συνεπάγεται ότι η συνάφεια πρέπει να είναι σε τέτοιο βαθμό στενή, ώστε η επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού να αντιστοιχεί μόνο σε ένα προκαθορισμένο είδος πλεονεκτήματος, με συνέπεια να αποκλείεται η ύπαρξη συνάφειας σε περίπτωση που πλεονέκτημα και επιβάρυνση δεν είναι της ίδιας φύσεως.

74. Ωστόσο, κατά τη νομολογία, ενώ απαιτείται συνάφεια μεταξύ πλεονεκτήματος και επιβαρύνσεως του κρατικού προϋπολογισμού, υπό την έννοια ότι μόνον τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται «ευθέως ή εμμέσως μέσω κρατικών πόρων»[43] ή που συνεπάγονται «πρόσθετη επιβάρυνση για το Δημόσιο»[44] συνιστούν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 107 ΣΛΕΕ, αντιθέτως δεν απαιτείται να αποδειχθεί αυστηρή αντιστοιχία μεταξύ πλεονεκτήματος και επιβαρύνσεως, όπως δέχεται το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Ειδικότερα, η απαίτηση αυτή δεν απορρέει από τις αποφάσεις που παρατίθενται στη σκέψη 71 ανωτέρω, στις οποίες παραπέμπει το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 262 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

75. Όπως προανέφερα στο σημείο 39 ανωτέρω, η πρώτη από τις αποφάσεις αυτές, η προπαρατεθείσα Sloman Neptun, αποτελεί σημαντικό βήμα εξελίξεως της νομολογίας του Δικαστηρίου, καθώς σηματοδοτεί την οριστική εγκατάλειψη της ερμηνείας του άρθρου 92 της Συνθήκης, σύμφωνα με την οποία η δημόσια χρηματοδότηση δεν ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό ενός καταλογιζόμενου στο κράτος μέτρου ως ενισχύσεως. Συγκεκριμένα, με τη σκέψη 19 της αποφάσεως εκείνης, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι «μόνον τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται άμεσα ή έμμεσα από κρατικούς πόρους θεωρούνται ενισχύσεις, κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης», ενώ «τα πλεονεκτήματα που παρέχονται με άλλους τρόπους και όχι από κρατικούς πόρους» δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής. Αντικείμενο της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση ήταν εθνική κανονιστική ρύθμιση σχετικά με τις συμβατικές σχέσεις μεταξύ ορισμένων επιχειρήσεων θαλάσσιας ναυσιπλοΐας και των εργαζομένων τους. Με τη σκέψη 21 της αποφάσεως στην οποία παραπέμπει η σκέψη 262 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως,

41 — Η υπογράμμιση δική μου.

42 — Απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-156/98 (Συλλογή 2000, σ. I-6857, σκέψη 27).

43 — Βλ., μεταξύ άλλων, εκτός των αποφάσεων Sloman Neptun, PreussenElektra και Γερμανία κατά Επιτροπής, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις του Δικαστηρίου Kirsammer-Hack, Viscido κ.λπ. και Ecotrade, την απόφαση της 5ης Μαρτίου 2009, C-222/07, UTECA (Συλλογή 2009, σ. I-1407), με την οποία δεν χαρακτηρίστηκε ως ενίσχυση κανονιστική ρύθμιση δυνάμει της οποίας οι φορείς της ραδιοτηλεόρασης υποχρεούνται να καταβάλλουν μέρος των εσόδων τους για τη χρηματοδότηση ταινιών του κινηματογράφου και της τηλεόρασης, και της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, C-279/08 P, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (Συλλογή 2011, σ. I-7671, σκέψη 103).

44 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Piaggio (σκέψεις 34 και 35), και απόφαση της 15ης Ιουλίου 2004, C-501/00, Ισπανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2004, σ. I-6717, σκέψεις 91 και 92).

το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η επίμαχη ρύθμιση, όπως προκύπτει από τον σκοπό και την εν γένει οικονομία της, δεν αποβλέπει «στη δημιουργία ενός πλεονεκτήματος που θα συνεπαγόταν πρόσθετη επιβάρυνση για το κράτος […]» και διευκρινίζει ότι οι συνέπειές της, ιδίως η απώλεια φορολογικών εσόδων, «αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία του συστήματος» και «δεν συνιστούν μέσο παροχής στις οικείες επιχειρήσεις συγκεκριμένου πλεονεκτήματος». Ωστόσο, η θέση του Γενικού Δικαστηρίου, ότι απαιτείται αυστηρή αντιστοιχία μεταξύ πλεονεκτήματος και χρησιμοποιούμενων πόρων, υπό την έννοια που αναφέρεται στο σημείο 72 ανωτέρω, ουδόλως επιβεβαιώνεται από τα προπαρατεθέντα χωρία, με τα οποία το Δικαστήριο ουσιαστικά αποφαίνεται μόνον ότι το προβλεπόμενο από την επίμαχη ρύθμιση πλεονέκτημα υπέρ των επιχειρήσεων ναυσιπλοΐας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως χορηγηθέν μέσω δημόσιων πόρων απλώς και μόνο επειδή η επιλογή του κράτους να ρυθμίσει κατ' ορισμένο τρόπο έναν συγκεκριμένο κλάδο είχε ως έμμεση συνέπεια την απώλεια φορολογικών εσόδων.

76. Στη σκέψη 58 της προπαρατεθείσας αποφάσεως PreussenElektra, την οποία επίσης παραθέτει το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 262 και, κατωτέρω, στη σκέψη 308 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, και η οποία έχει περιεχόμενο ταυτόσημο προς αυτό της σκέψεως 19 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Sloman Neptun, υπενθυμίζεται ότι το πλεονέκτημα πρέπει να χορηγείται «αμέσως ή εμμέσως με κρατικούς πόρους». Με την προπαρατεθείσα απόφαση PreussenElektra το Δικαστήριο, έχοντας επιληφθεί αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως με αντικείμενο κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους, δυνάμει της οποίας υποχρεώνονταν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας να αγοράζουν ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από ανανεώσιμες πηγές με κατώτατες τιμές υψηλότερες από την πραγματική αξία του συγκεκριμένου τύπου ηλεκτρικής ενέργειας, απέρριψε τη θέση ότι η μείωση των φορολογικών εσόδων που συνεπάγεται η επιβολή της ως άνω υποχρεώσεως «αποτελεί μέσο για την παροχή στους παραγωγούς ηλεκτρικού ρεύματος από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ορισμένου πλεονεκτήματος το βάρος του οποίου φέρει το κράτος»[45]. Όπως και με την προπαρατεθείσα απόφαση Sloman Neptun, το Δικαστήριο κατέληξε στη διαπίστωση αυτή, λαμβάνοντας υπόψη ότι η μείωση των φορολογικών εσόδων είναι «συμφυής» προς το σύστημα αυτό. Επομένως, η οικονομική επιβάρυνση που απορρέει από την επιβολή της υποχρεώσεως αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε κατώτατες τιμές αφορά αποκλειστικά ιδιωτικές επιχειρήσεις[46].

77. Τέλος, σύμφωνα με την προπαρατεθείσα απόφαση Γερμανία κατά Επιτροπής όχι μόνο δεν απαιτείται αυστηρή αντιστοιχία μεταξύ πλεονεκτήματος και κρατικής επιβαρύνσεως, αλλά διαπιστώνεται η ύπαρξη κρατικής ενισχύσεως και σε περίπτωση η οποία χαρακτηρίζεται από αναντιστοιχία μεταξύ των υπαγομένων στο μέτρο διά του οποίου επιβαρύνεται ο κρατικός προϋπολογισμός –εν προκειμένω, μιας φορολογικής ελαφρύνσεως παρεχόμενης, υπό ορισμένες προϋποθέσεις στους επενδυτές– και των δικαιούχων της ενισχύσεως, οι οποίοι αντλούσαν έμμεσο πλεονέκτημα λόγω της ενισχύσεως των επενδύσεων μέσω της απαλλαγής από τον φόρο. Κατόπιν αναλύσεως των συνεπειών της επίμαχης ρυθμίσεως το Δικαστήριο αποφάνθηκε, αφενός, ότι το πλεονέκτημα που εμμέσως χορηγήθηκε στις συγκεκριμένες επιχειρήσεις βάσει της επίμαχης ρυθμίσεως «απορρέει από το γεγονός ότι το κράτος μέλος παραιτήθηκε από την είσπραξη των φορολογικών εσόδων που θα εισέπραττε κανονικά, καθόσον, λόγω της παραιτήσεως αυτής, οι επενδυτές απέκτησαν τη δυνατότητα να λάβουν υπό ευνοϊκότερες φορολογικές συνθήκες τις συμμετοχές στις επιχειρήσεις αυτές» και, αφετέρου, ότι η «αυτονομία των επενδυτών στη λήψη αποφάσεων δεν συνεπάγεται κατάργηση του υπάρχοντος δεσμού μεταξύ της φορολογικής ελαφρύνσεως και του πλεονεκτήματος του οποίου τυγχάνουν οι οικείες επιχειρήσεις, διότι, από οικονομικής απόψεως, η τροποποίηση των συνθηκών της αγοράς, από την οποία απορρέει το εν λόγω πλεονέκτημα, είναι συνισταμένη της

45 — Σκέψη 62.

46 — Σημειωτέον, επίσης, ότι αμφότερες οι αποφάσεις Sloman Neptun και PreussenElektra αφορούσαν εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις σε συγκεκριμένο οικονομικό κλάδο, εκ των οποίων η πρώτη αποσκοπούσε στη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας και η δεύτερη στην επίτευξη περιβαλλοντικών σκοπών. Επομένως, η μορφή της κρατικής παρεμβάσεως διέφερε κατά πολύ από την εν εξεταζόμενη εν προκειμένω.

απώλειας φορολογικών πόρων εκ μέρους του Δημοσίου»[47]. Εν προκειμένω, σε αντίθεση με τις αποφάσεις που εξετάσαμε προηγουμένως, το Δικαστήριο έκρινε ότι το πλεονέκτημα που εμμέσως χορηγήθηκε με την επίμαχη ρύθμιση απορρέει από τη μείωση των φορολογικών εσόδων, παρά το γεγονός ότι η μείωση αυτή οφείλεται σε φορολογική απαλλαγή η οποία δεν χορηγήθηκε στις επιχειρήσεις αυτές, αλλά σε τρίτους. Η ευρεία αυτή ερμηνεία της συνάφειας μεταξύ πλεονεκτήματος και επιβαρύνσεως, στο πλαίσιο της οποίας λαμβάνονται υπόψη τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της κρατικής παρεμβάσεως, είναι, συνεπώς, αντίθετη προς την περιοριστική ερμηνεία στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

78. Εκτός του ότι δεν έχει έρεισμα στη νομολογία, η κρίση στην οποία κατέληξε το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 262 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως είναι, κατά τη γνώμη μου, υπερβολικά τυπολατρική και δεν μπορεί να συμβιβαστεί με την εφαρμογή της έννοιας της ενισχύσεως σε συνάρτηση με τα αποτελέσματα του επίμαχου μέτρου. Εξάλλου, ενδέχεται να καταστήσει υπερβολικά δυσχερή την απόδειξη της υπάρξεως κρατικής ενισχύσεως, ιδίως όταν πρόκειται για κρατικές παρεμβάσεις οι οποίες υλοποιούνται κατά τρόπο εξαιρετικά πολύπλοκο και περιλαμβάνουν, όπως εν προκειμένω, τη σε βάθος χρόνου λήψη διαφόρων σύνθετων μέτρων. Τέλος, όπως ορθώς υποστηρίζει η Επιτροπή, ορισμένα είδη ενισχύσεων, όπως οι έμμεσες ενισχύσεις ή οι ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα που παρέχονται στους καταναλωτές, οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 107, παράγραφος 2, στοιχείο α′, ΣΛΕΕ –στο πλαίσιο των οποίων η χρήση κρατικών πόρων δεν μεταφράζεται αυτομάτως σε αντίστοιχο πλεονέκτημα για τους δικαιούχους– δυσχερώς εντάσσονται στον αυστηρό διαχωρισμό που προκρίνει το Γενικό Δικαστήριο με την απόφασή του.

79. Για τους προεκτεθέντες λόγους, φρονώ ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, δεχόμενο, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι απαιτείται να αποδειχθεί συνάφεια μεταξύ πλεονεκτήματος και επιβαρύνσεως του κρατικού προϋπολογισμού.

80. Όπως θα δείξω εν συνεχεία, η πλάνη αυτή καθιστά ελαττωματική το σύνολο της αναλύσεως του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά το ζήτημα του χαρακτηρισμού της προκαταβολής μετόχου ως κρατικής ενισχύσεως.

β) Επί της εσφαλμένης κρίσεως του Γενικού Δικαστηρίου ότι δεν υπάρχει συνάφεια μεταξύ, αφενός, του πλεονεκτήματος που απορρέει από τις δηλώσεις μετά τον Ιούλιο του 2002 και της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002, και, αφετέρου, της χρήσεως κρατικών πόρων που απορρέει από την πρόταση συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002 (τρίτο υποσκέλος του πρώτου σκέλους του δεύτερου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-399/10 P και πρώτο και δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10)

81. Κατά τις εταιρίες Bouygues και την Επιτροπή, το Γενικό Δικαστήριο, λόγω της ερμηνείας του όσον αφορά τη φύση της συνάφειας που πρέπει να υφίσταται μεταξύ πλεονεκτήματος και της χρήσεως κρατικών πόρων, προέβη σε αποσπασματική ανάλυση της παρεμβάσεως του Γαλλικού Δημοσίου υπέρ της FT, στο πλαίσιο της οποίας δεν έλαβε υπόψη του το αρνητικό αποτέλεσμα που συνολικά προκάλεσαν τα ληφθέντα μέτρα. Λόγω της εσφαλμένης αυτής αναλύσεως, το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε εσφαλμένως ότι δεν υπάρχει συνάφεια μεταξύ, αφενός, του πλεονεκτήματος που συνίσταται στο καθησυχαστικό για τις αγορές αποτέλεσμα των δηλώσεων της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 και της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002 και, αφετέρου, της χρήσεως κρατικών πόρων για τη χορήγηση της προκαταβολής.

47 — Συναφώς, βλ. επίσης αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 18ης Ιανουαρίου 2005, T-93/02, Confédération nationale du Crédit mutuel κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. II-143), και της 4ης Μαρτίου 2009, T-445/05, Associazione italiana del risparmio gestito και Fineco Asset Management κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. II-289).

82. Υπενθυμίζεται ότι, με τις σκέψεις 262 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε αν τα διαπιστωθέντα πλεονεκτήματα που άντλησε η FT από τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 και την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 απορρέουν όντως από τη χρήση κρατικών πόρων. Η εξέταση αυτή διεξήχθη αποσπασματικά και διαδοχικά όσον αφορά: i) τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 (σκέψεις 268 έως 289)[48], ii) την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 (σκέψεις 291 έως 298) και iii) την πρόταση συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002 (σκέψεις 299 έως 231). Το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι σε καμία από τις τρεις αυτές περιπτώσεις δεν συντρέχει χρήση κρατικών πόρων.

83. Όσον αφορά την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, το Γενικό Δικαστήριο διαπιστώνει, πρώτον, ότι ούτε η Επιτροπή ούτε οι εταιρίες Bouygues υποστήριξαν ότι η ανακοίνωση αυτή συνεπάγεται, από πλευράς γαλλικού αστικού ή διοικητικού δικαίου, χρήση κρατικών πόρων (σκέψεις 293 έως 295). Πάντως, στον βαθμό που το Γενικό Δικαστήριο δέχεται με τη σκέψη 302 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι η διαπιστωθείσα με την επίμαχη απόφαση χρήση δημόσιων πόρων απορρέει από την *αποστολή της προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002 σε συνδυασμό με την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002* και όχι μεμονωμένα από την αποστολή της συμβάσεως, η ως άνω διαπίστωση δεν ασκεί επιρροή και, εν πάση περιπτώσει, δεν έχει καθοριστική σημασία όσον αφορά τη διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε τη χρήση κρατικών πόρων[49].

84. Εν συνεχεία, με τη σκέψη 296 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, «σε κάθε περίπτωση, η μεταφορά κρατικών πόρων η οποία απορρέει από την αναγγελία της 4ης Δεκεμβρίου 2002 δεν θα μπορούσε παρά να αντιστοιχεί σε πλεονέκτημα συνιστάμενο στο άνοιγμα της πιστώσεως ύψους 9 δισεκατομμυρίων ευρώ, όπως ρητώς αναφερόταν σε αυτήν», και ότι ένα τέτοιο πλεονέκτημα, το οποίο η Επιτροπή δεν χαρακτήρισε επαρκώς κατά νόμο με την επίμαχη απόφαση, «*διακρίνεται από εκείνο που απορρέει από τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις*, όπως υποστηρίζεται στην εν λόγω απόφαση»[50]. Επομένως, στο χωρίο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο αποκλείει εξ ορισμού την ύπαρξη επαρκούς συνάφειας, χαρακτηριστικής της κρατικής ενισχύσεως, μεταξύ, αφενός, *του πλεονεκτήματος που συνίσταται στο καθησυχαστικό για τις αγορές αποτέλεσμα* των δηλώσεων της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 και της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002[51], και, αφετέρου, *της χρήσεως κρατικών πόρων που απορρέει από την ανακοίνωση αυτή*, εφόσον η χρήση αυτή αποδειχθεί από την Επιτροπή.

85. Από τη διατύπωση που χρησιμοποιεί το Γενικό Δικαστήριο προκύπτει ότι το συμπέρασμα αυτό στηρίζεται *αποκλειστικά* στη διαπίστωση ότι δεν υπάρχει *αντιστοιχία* ή *αναλογία* μεταξύ του πλεονεκτήματος που απορρέει από το καθησυχαστικό αποτέλεσμα και της νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως που έχει ενδεχομένως αναλάβει το Δημόσιο να προβεί στην αναγγελθείσα με την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 προκαταβολής μετόχου. Το Γενικό Δικαστήριο εφαρμόζει εν προκειμένω τη θέση που εξετάστηκε και απορρίφθηκε με τα σημεία 70 έως 78 ανωτέρω, σύμφωνα με την οποία, για την απόδειξη της κρατικής ενισχύσεως, το προσδιορισθέν πλεονέκτημα πρέπει να παρουσιάζει στενή συνάφεια με «*αντίστοιχη» ή «ανάλογη» επιβάρυνση* του κρατικού προϋπολογισμού.

48 — Βλ. σκέψεις 44 έως 78 ανωτέρω.

49 — Με το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως η Επιτροπή προβάλλει ότι, αντιθέτως προς ό,τι διαπιστώθηκε με τη σκέψη 293 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, προσκόμισε στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002, συνολικά εξεταζόμενες, συνιστούν χρήση δημόσιων πόρων. Προβάλλει, επίσης, ότι το Γενικό Δικαστήριο, με τις σκέψεις 303 έως 305 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκρινε ότι η χρήση αυτή απορρέει έμμεσα από την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002. Θεωρώ τα επιχειρήματα αυτά αβάσιμα. Όσον αφορά το πρώτο, από την αιτιολογική σκέψη 219 της επίμαχης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν έλαβε εν τέλει οριστική θέση επί του αν οι δηλώσεις μετά τον Ιούλιο του 2002, εξεταζόμενες συνολικά, συνεπάγονται χρήση κρατικών πόρων. Όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα, από τη σκέψη 293 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε αν η ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 συνεπάγεται, για το κράτος, την ανάληψη νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως κατά το γαλλικό δίκαιο.

50 — Η υπογράμμιση δική μου.

51 — Θεωρώ ότι το Γενικό Δικαστήριο, κάνοντας λόγο στις προπαρατεθείσες σκέψεις 296 και 297 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, για «δηλώσεις μετά τον Ιούλιο του 2002», αναφέρεται και στην ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002.

Η εφαρμογή της συγκεκριμένης αντιλήψεως όσον αφορά τη συνάφεια μεταξύ πλεονεκτήματος και χρήσεως κρατικών πόρων συνεπάγεται, εν προκειμένω, στον αποκλεισμό της υπάρξεως τέτοιας συνάφειας, δεδομένου ότι το πλεονέκτημα (καθησυχαστικό για τις χρηματαγορές αποτέλεσμα που απορρέει από την ανακοίνωση και μόνον της χορηγήσεως πιστώσεως στη FT) και η επιβάρυνση (νομικά δεσμευτική υποχρέωση να χορηγηθεί η εν λόγω πίστωση) δεν είναι της ίδιας φύσεως.

86. Επομένως, κατά το Γενικό Δικαστήριο, ενίσχυση που αποσκοπεί στην παροχή πλεονεκτήματος το οποίο συνίσταται στη βελτίωση των όρων αναχρηματοδοτήσεως της FT, λόγω της θετικής αντιδράσεως των χρηματαγορών κατόπιν της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002, δεν θα μπορούσε να διαπιστωθεί, ακόμη και αν η Επιτροπή αποδείκνυε ότι η εν λόγω ανακοίνωση, κατά το μέρος που ισοδυναμεί με την ανάληψη νομικά δεσμευτικής υποχρεώσεως από το Δημόσιο, συνεπάγεται *αυτή καθαυτήν* χρήση κρατικών πόρων, δηλαδή ακόμη και στην περίπτωση που το πλεονέκτημα και η επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού οφείλονταν σε μία και την αυτή πράξη (ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002). Το συμπέρασμα αυτό, όμως, δεν γίνεται ευχερώς αντιληπτό, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι το Γενικό Δικαστήριο δέχεται ότι με την ανακοίνωση χορηγήθηκε στην FT αδιαμφισβήτητο πλεονέκτημα, ότι σε αυτό ακριβώς απέβλεπε το Γαλλικό Δημόσιο και ότι εν τέλει σε αυτό το αποτέλεσμα κατέτειναν εξαρχής όλα τα διαδοχικά μέτρα από τον Ιούλιο έως τον Δεκέμβριο του 2002, στο πλαίσιο της ίδιας στρατηγικής υποστηρίξεως της FT.

87. Βάσει των προεκτεθέντων, φρονώ ότι η κρίση στην οποία καταλήγει το Γενικό Δικαστήριο, με τις σκέψεις 296 και 297 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν αποδείχθηκε συνάφεια μεταξύ, αφενός, του πλεονεκτήματος που συνίσταται στο καθησυχαστικό για τις χρηματαγορές αποτέλεσμα της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2004 και, αφετέρου, της ενδεχόμενης χρήσεως κρατικών πόρων λόγω της ανακοινώσεως αυτής, στηρίχθηκε σε εσφαλμένη ερμηνεία όσον αφορά τον βαθμό της συνάφειας που πρέπει να υφίσταται μεταξύ πλεονεκτήματος και χρήσεως κρατικών πόρων. Ωστόσο, η διαπίστωση του σφάλματος αυτού δεν αρκεί για να γίνει δεκτό το αίτημα περί αναιρέσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του σκεπτικού που αναπτύσσει το Γενικό Δικαστήριο, οι σκέψεις 296 και 297 εντάσσονται σε τμήμα του σκεπτικού που παρατίθεται ως εκ περισσού.

88. Κατόπιν της διευκρινίσεως αυτής, επισημαίνω ότι η εν λόγω εσφαλμένη ερμηνεία έχει περαιτέρω αντίκτυπο στην ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου.

89. Τούτο ισχύει, ιδίως, όσον αφορά τη σκέψη 299 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, όπου, σχετικά με το αν η αποστολή, στην FT, της υπογραφείσας από την ERAP προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002 είχε ως συνέπεια τη χρήση κρατικών πόρων, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, «στο μέτρο που η Επιτροπή δεν απέδειξε αρκούντως, με την [επίμαχη] απόφαση, πλεονέκτημα απορρέον από τη συμβατική προσφορά αυτή καθεαυτήν […], δεν είναι, πολλώ μάλλον, δυνατό να διαπιστώσει το Γενικό Δικαστήριο την ύπαρξη μεταφοράς κρατικών πόρων συναφούς με το πλεονέκτημα αυτό». Πάντως, ενώ, βάσει της συλλογιστικής του Γενικού Δικαστηρίου, το συμπέρασμα αυτό συνάγεται λογικά από τις διαπιστώσεις που περιέχονται στις σκέψεις 246 έως 267 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως[52], αντιθέτως η επιλογή του Γενικού Δικαστηρίου να μη συσχετίσει, κατά το στάδιο αυτό, την ενδεχόμενη χρήση κρατικών πόρων, λόγω της αποστολής της ως άνω προσφοράς, με το καθησυχαστικό για τις χρηματαγορές αποτέλεσμα της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002, όπως είχε πράξει η Επιτροπή με την επίμαχη απόφαση, δικαιολογείται μόνον υπό το πρίσμα της περιοριστικής ερμηνείας της συνάφειας μεταξύ πλεονεκτήματος και χρήσεως κρατικών πόρων, η οποία εξετάστηκε και απορρίφθηκε με τις σκέψεις 70 έως 78 ανωτέρω.

52 — Υπενθυμίζω ότι το Γενικό Δικαστήριο, με τη σκέψη 246 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, απέκλεισε το ενδεχόμενο αυτή καθαυτήν η αποστολή της προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002 να είχε για τις αγορές το ίδιο καθησυχαστικό αποτέλεσμα όπως η ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, λόγω μη δημοσιοποιήσεως της, και, με τις σκέψεις 264 έως 267, διαπίστωσε ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι από την προαναφερθείσα αποστολή της συμβάσεως προέκυψε πλεονέκτημα διαφορετικό από αυτό που προέκυψε από τις δηλώσεις μετά τον Ιούλιο του 2002 και από την ανακοίνωση.

90. Η ερμηνεία αυτή αποτυπώνεται και στην ανάλυση που περιλαμβάνεται στις σκέψεις 302 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με τις οποίες το Γενικό Δικαστήριο, εξετάζοντας αν η Επιτροπή απέδειξε τη χρήση κρατικών πόρων στο πλαίσιο της «συνολικής προσεγγίσεως», επιχειρεί να διαπιστώσει, «αφενός, αν η δυνητική επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, την ύπαρξη της οποίας υποστήριξε η Επιτροπή όσον αφορά την αναγγελία του σχεδίου προκαταβολής μετόχου και την αποστολή της συμβάσεως προκαταβολής μετόχου, ενυπήρχε σιωπηρώς ήδη στις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις και, αφετέρου, αν η επιβάρυνση αυτή αντιστοιχούσε σε πλεονέκτημα το οποίο η Επιτροπή απέδωσε στις εν λόγω δηλώσεις». Στο πλαίσιο της αναλύσεως αυτής, το Γενικό Δικαστήριο διαπιστώνει, με τις σκέψεις 303 έως 305 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, καθώς οι δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 ήταν ασαφείς, μη συγκεκριμένες και ανεπιφύλακτες, η ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 συνιστούσε «σημαντική μεταβολή στην πορεία των γεγονότων που οδήγησαν στην αναχρηματοδότηση της FT», καταλήγοντας, με τη σκέψη 308, ότι, λόγω της μεταβολής αυτής, η Επιτροπή κακώς συσχέτισε «την ενδεχόμενη χρήση κρατικών πόρων, κατά το στάδιο αυτό, με τα πλεονεκτήματα που χορηγήθηκαν με τα προγενέστερα μέτρα, ήτοι με τις από Ιουλίου 2002 δηλώσεις». Συγκεκριμένα, κατά το Γενικό Δικαστήριο, «μία τέτοια σύνδεση […] μεταξύ των στοιχείων που συνιστούν την έννοια της ενισχύσεως ως προς τα διακριτά πραγματικά γεγονότα που επισυνέβησαν σε διαφορετικά στάδια έρχεται σε αντίθεση με την απαίτηση για συνάφεια μεταξύ του πλεονεκτήματος και της μεταφοράς κρατικών πόρων […], όπως υποστηρίζεται με την απόφαση PreussenElektra». Με την επόμενη σκέψη το Γενικό Δικαστήριο αποφαίνεται ότι «το γεγονός ότι οι από Ιουλίου 2002 δηλώσεις όπως και η αναγγελία της 4ης Δεκεμβρίου 2002 είχαν ως αποτέλεσμα τη χορήγηση πλεονεκτήματος στην FT […] δεν αναλογεί σε αντίστοιχη *μείωση του κρατικού προϋπολογισμού*», παραπέμποντας, συναφώς, στις σκέψεις 296 και 297 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

91. Όσον αφορά τις συνέπειες που κατά το Γενικό Δικαστήριο απορρέουν από τη διαπίστωση περί διαχωρισμού των δηλώσεων της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 από την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, επισημαίνω ότι, όπως δέχεται το Γενικό Δικαστήριο, μεταξύ άλλων, με τη σκέψη 243 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το πλεονέκτημα που συνίσταται στο καθησυχαστικό για τις χρηματαγορές αποτέλεσμα, για το οποίο γίνεται λόγος στην επίμαχη απόφαση, απορρέει όχι μόνον από τις εν λόγω δηλώσεις, *αλλά και* από την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, και, συνεπώς, εμφανίζεται και μετά τον προαναφερθέντα διαχωρισμό. Κατά συνέπεια, μόνη η διαπίστωση περί διαχωρισμού δεν σημαίνει ότι αποκλείεται να υφίσταται η αποδειχθείσα από την Επιτροπή σχέση μεταξύ του πλεονεκτήματος αυτού και της χρήσεως κρατικών πόρων κατά το στάδιο της αποστολής της προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002.

92. Αντιθέτως, από τα χωρία που παρατίθενται στη σκέψη 90 ανωτέρω, προκύπτει ότι, ακόμη και στο πλαίσιο της συνολικής αναλύσεως των μέτρων που αποσκοπούσαν στην αναχρηματοδότηση της FT, ο λόγος για τον οποίον το Γενικό Δικαστήριο δεν δύναται να δεχθεί την ύπαρξη της σχέσεως που απέδειξε η Επιτροπή μεταξύ, αφενός, του καθησυχαστικού για τις χρηματαγορές αποτελέσματος της ανακοινώσεως περί χορηγήσεως συγκεκριμένου ύψους προκαταβολής μετόχου στην FT και της εντυπώσεως «που δημιούργησε στις αγορές για την ύπαρξη αυτής της προκαταβολής»[53] και, αφετέρου, της συναφούς με την εφαρμογή του μέτρου χρήσεως κρατικών πόρων[54] είναι η αντίληψη ότι η σχέση αυτή προϋποθέτει αυστηρή αντιστοιχία μεταξύ πλεονεκτήματος και επιβαρύνσεως του κρατικού προϋπολογισμού, αντιστοιχίας η οποία δεν υφίσταται μεταξύ μιας επιβαρύνσεως (η οποία, εν

53 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 194 της επίμαχης αποφάσεως, καθώς και την υποσημείωση 116 αυτής.

54 — Ειδικότερα, «επιπλέον δυνητική επιβάρυνση» των κρατικών πόρων «δημιουργήθηκε με την αναγγελία της διαθέσεως προκαταβολής μετόχου συνδυασμένης με την υλοποίηση των προϋποθέσεων που θεσπίστηκαν προηγουμένως […], με την εντύπωση που δόθηκε στην αγορά ότι αυτή η προκαταβολή είχε διατεθεί πραγματικά […] και τέλος με την αποστολή στην FT της συμβάσεως προκαταβολής, μονογραφημένης και υπογεγραμμένης από την ERAP» (αιτιολογική σκέψη 196 της επίμαχης αποφάσεως).

προκειμένω, απορρέει από την αποστολή της υπογεγραμμένης και μονογραφημένης προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002) η οποία δεν εμφανίζεται στην περιουσία του δικαιούχου ως όμοιας φύσεως πλεονέκτημα (ήτοι, εν προκειμένω, ως δυνατότητα για ανά πάσα στιγμή είσπραξη του εν λόγω ποσού).

93. Όπως προκύπτει από το σύνολο των προεκτεθέντων, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε, εν προκειμένω, τη χρήση κρατικών πόρων στηριζόμενο σε εσφαλμένη ερμηνεία του περιεχομένου της συνάφειας μεταξύ πλεονεκτήματος και χρήσεως κρατικών πόρων.

94. Τούτων δοθέντων, μένει να εξεταστεί αν η Επιτροπή ορθώς διαπίστωσε, με την επίμαχη απόφαση, συνάφεια μεταξύ του πλεονεκτήματος που απορρέει από το καθησυχαστικό για τις χρηματαγορές αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002 και της χρήσεως κρατικών πόρων που συνεπάγεται η αποστολή προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002[55].

95. Συναφώς, φρονώ ότι, όσον αφορά τα μέτρα που παρουσιάζουν άμεση συνάφεια, όπως είναι η ανακοίνωση ότι επίκειται κάποια κρατική παρέμβαση και η υλοποίησή της (με την αποστολή της υπογεγραμμένης και μονογραφημένης συμβάσεως)[56], τα οποία εξάλλου απέχουν μεταξύ τους δύο μόνον εβδομάδες, το γεγονός ότι το πλεονέκτημα για τον δικαιούχο απορρέει από το πρώτο εκ των μέτρων αυτών, ενώ η χρήση δημόσιων πόρων συνδέεται με το δεύτερο, δεν αποκλείεται να υπάρχει μεταξύ τους η συνάφεια που χαρακτηρίζει μια κρατική ενίσχυση. Θα ήταν, κατά την άποψή μου, υπερβολικά τυπολατρικό να αποκλειστεί η ύπαρξη τέτοιας συνάφειας εκ του γεγονότος και μόνον ότι το επίμαχο πλεονέκτημα δεν απορρέει απευθείας από το μέτρο που ενδεχομένως συνεπάγεται χρήση δημόσιων πόρων, αλλά μάλλον από την εκ μέρους του κράτους δημοσιοποίηση της επικείμενης εφαρμογής του μέτρου αυτού. Εν γένει, η εκτίμηση ότι δεν υπάρχει τέτοια συνάφεια υποδηλώνει παρερμηνεία του οικονομικού γεγονότος που συνίσταται στην παρέμβαση του Γαλλικού Δημοσίου στο πλαίσιο της αναχρηματοδοτήσεως της FT, διότι, αφενός, δεν αμφισβητείται ότι η FT δεν θα μπορούσε να αντλήσει χρηματοδότηση από τις αγορές, αν δεν υπήρχαν οι επανειλημμένες δηλώσεις υποστηρίξεώς της εκ μέρους των γαλλικών αρχών[57], μεταξύ αυτών και η ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, και, αφετέρου, τα διάφορα κρατικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της αποστολής της υπογεγραμμένης και μονογραφημένης προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002 από την ERAP, που αποτελεί τη μόνη περίπτωση ενδεχόμενης χρήσεως δημόσιων πόρων, εντάσσονται στην ίδια στρατηγική του Δημοσίου για υποστήριξη της FT, η οποία έχει ως «αντικείμενο και συνέπεια, συνολικώς, την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών», ώστε να καταστεί δυνατή η αναχρηματοδότηση της FT υπό τους πλέον ευνοϊκούς όρους[58].

96. Βάσει των προεκτεθέντων, φρονώ ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, δεχόμενο, βάσει εσφαλμένης ερμηνείας του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, ότι δεν υπάρχει συνάφεια μεταξύ, αφενός, του πλεονεκτήματος που απορρέει από τις δηλώσεις μετά τον Ιούλιο του 2002 και της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002 και, αφετέρου, της ενδεχόμενης χρήσεως κρατικών πόρων που απορρέει από την πρόταση συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002. Η πλάνη αυτή είναι ικανή να επισύρει την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως[59].

55 — Όπως και το Γενικό Δικαστήριο, δεν πρόκειται να εξετάσω αν, όπως διατείνεται η Επιτροπή με την αιτιολογική σκέψη 196 της επίμαχης αποφάσεως, η αποστολή του σχεδίου συμβάσεως προκαταβολής μετόχου συνεπάγεται από μόνη της χρήση κρατικών πόρων υπό μορφή δυνητικής επιβαρύνσεως του κρατικού προϋπολογισμού, στον βαθμό που το κράτος «θα έπρεπε, κατά συνέπεια, να τηρεί στη διάθεση της FT μέσω της ERAP το ποσό των αντίστοιχων πόρων», και, συνεπώς, ανεξαρτήτως τόσο της εξετάσεως των όρων της συμβάσεως αυτής όσο και του γεγονότος ότι η σύμβαση αυτή ουδέποτε εκτελέστηκε. Επισημαίνω, πάντως, ότι, κατ' αντίθεση προς τη Γερμανική Κυβέρνηση, η Γαλλική Κυβέρνηση και η FT δεν αμφισβήτησαν ότι κατά το στάδιο αυτό θα μπορούσε να υπάρξει χρήση κρατικών πόρων.

56 — Με την αίτησή της αναιρέσεως η Επιτροπή κάνει λόγο για «δύο εκφάνσεις του αυτού γεγονότος, το οποίο οι αγορές ερμήνευσαν κατά τρόπο ενιαίο».

57 — Οι δηλώσεις αυτές, μολονότι αποσκοπούσαν στον επηρεασμό των υποκειμενικών αντιδράσεων των παραγόντων των χρηματαγορών, εντούτοις απέφεραν στην FT αντικειμενικό υλικό πλεονέκτημα.

58 — Βλ. αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση (σκέψη 303).

59 — Η διαπίστωση αυτή, καθώς και όλες οι προεκτεθείσες εκτιμήσεις ισχύουν ανεξαρτήτως του αν η επίμαχη παρέμβαση του Γαλλικού Δημοσίου πληροί το κριτήριο του ενημερωμένου ιδιώτη επενδυτή που ενεργεί υπό συνθήκες οικονομίας της αγοράς.

97. Οι λοιποί λόγοι αναιρέσεως και τα λοιπά επιχειρήματα που προβάλλονται από τις εταιρίες Bouygues και από την Επιτροπή εξετάζονται στη συνέχεια των προτάσεών μου, επικουρικώς, σε περίπτωση που το Δικαστήριο δεν δεχθεί τις διαπιστώσεις στις οποίες κατέληξα προηγουμένως.

γ) Επί της πλάνης στην οποία υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο όσον αφορά την έννοια του πλεονεκτήματος που απορρέει από την παροχή πιστώσεως (δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10 P)

98. Στο πλαίσιο του δεύτερου σκέλους του δεύτερού τους λόγου αναιρέσεως, οι εταιρίες Bouygues προβάλλουν ότι, κατά τη σχετική με την ύπαρξη πλεονεκτήματος ανάλυση, το Γενικό Δικαστήριο δεν έπρεπε να εξετάσει χωριστά την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 και την αποστολή της προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002, διότι, κατά τις εν λόγω εταιρίες, πρόκειται για στοιχεία της ίδιας κρατικής παρεμβάσεως, τα οποία δεν επιδέχονται μεμονωμένης αναλύσεως.

99. Κατά το μέρος που στρέφεται κατά της κρίσεως του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με την ύπαρξη πλεονεκτήματος απορρέοντος από την αποστολή της προτάσεως συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002, η αιτίαση αυτή είναι, κατ' εμέ, απορριπτέα ως απαράδεκτη. Αντιθέτως, κατά το μέτρο που στρέφεται κατά της διαπιστώσεως του Γενικού Δικαστηρίου ότι δεν υπάρχει αρκούντως στενή συνάφεια μεταξύ «του καθησυχαστικού αποτελέσματος που απορρέει από τη δημοσιοποίηση της παροχής πιστώσεως 9 δισεκατομμυρίων [ευρώ και] της συνακόλουθης χρήσεως κρατικών πόρων», η εν λόγω αιτίαση ταυτίζεται με αυτή που προβλήθηκε στο πλαίσιο του τρίτου υποσκέλους του πρώτου σκέλους του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, η οποία εξετάστηκε προηγουμένως από κοινού με παρόμοιες αιτιάσεις της Επιτροπής.

δ) Επί του σφάλματος του Γενικού Δικαστηρίου να μην εξετάσει το κριτήριο του ενημερωμένου ιδιώτη επενδυτή, προκειμένου να διαπιστώσει αν υπήρξε πλεονέκτημα υπέρ της FT (τρίτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10 P)

100. Με το τρίτο σκέλος του δεύτερού της λόγου αναιρέσεως η Επιτροπή υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να εξετάσει, όπως είχε πράξει η ίδια με την επίμαχη απόφαση, αν το πλεονέκτημα που απέφεραν στην FT συνολικά οι δηλώσεις μετά τον Ιούλιο του 2002 και η ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 «χορηγήθηκε υπό κανονικές συνθήκες της αγοράς ή αν μια ιδιωτική επιχείρηση θα μπορούσε να αποκομίσει το ίδιο πλεονέκτημα υπό τους ίδιους όρους αν το Δημόσιο ενεργούσε ως ιδιώτης επενδυτής». Παραλείποντας την εξέταση αυτή, το Γενικό Δικαστήριο παρέβη το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ.

101. Θεωρώ ότι η αιτίαση αυτή είναι απορριπτέα ως αλυσιτελής. Συγκεκριμένα, όπως σαφώς προκύπτει από το σκεπτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η Επιτροπή παρερμήνευσε την κατά το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ έννοια της κρατικής ενισχύσεως, διότι, ενώ απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι η FT αποκόμισε πλεονέκτημα από τις δηλώσεις μετά τον Ιούλιο του 2002 και την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, εντούτοις δεν απέδειξε ότι το πλεονέκτημα αυτό είναι απόρροια της χρήσεως κρατικών πόρων. Η Επιτροπή, πάντως, δεν διευκρίνισε πώς θα μπορούσε η ενδεχόμενη εξέταση της νομιμότητας της μεθόδου που ακολούθησε κατά την εφαρμογή του κριτηρίου του ιδιώτη επενδυτή να οδηγήσει το Γενικό Δικαστήριο στη μεταβολή της διαπιστώσεως, στην οποία στηρίχθηκε η ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως.

ε) Επί της παραβάσεως του άρθρου 87 ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 230 ΕΚ, λόγω της μη συνεκτιμήσεως, από το Γενικό Δικαστήριο, της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει η Επιτροπή κατά τη διενέργεια πολύπλοκων οικονομικών αναλύσεων (τέταρτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10 P)

102. Με το τέταρτο σκέλος του δεύτερού της λόγου αναιρέσεως η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο, πρώτον, ότι δεν έλαβε υπόψη του τη διακριτική ευχέρεια που διαθέτει η Επιτροπή κατά τη διενέργεια πολύπλοκων οικονομικών αναλύσεων, στο πλαίσιο της εφαρμογής του κριτηρίου του ενημερωμένου ιδιώτη επενδυτή που ενεργεί υπό συνθήκες οικονομίας. Η αιτίαση αυτή είναι επίσης απορριπτέα, διότι η Επιτροπή δεν διευκρίνισε πώς είναι δυνατόν το Γενικό Δικαστήριο να λάβει υπόψη τη διακριτική ευχέρεια που διαθέτει η Επιτροπή κατά τη διενέργεια πολύπλοκων οικονομικών αναλύσεων, στο πλαίσιο της εφαρμογής του κριτηρίου του ιδιώτη επενδυτή, ενώ δεν εξέτασε τη νομιμότητα της επίμαχης αποφάσεως κατά το μέρος που αφορά την εφαρμογή του κριτηρίου αυτού.

103. Με το ίδιο αυτό σκέλος, η Επιτροπή προσάπτει περαιτέρω στο Γενικό Δικαστήριο ότι υποκατέστησε την εκτίμηση της Επιτροπής με τη δική του, διενεργώντας έλεγχο σκοπιμότητας της επίμαχης αποφάσεως. Ειδικότερα, η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι απέρριψε ως αβάσιμη, στο πλαίσιο της εξετάσεως της χρήσεως κρατικών πόρων, τη «συνολική προσέγγιση» που ακολούθησε η Επιτροπή κατά την εφαρμογή του κριτηρίου του ιδιώτη επενδυτή. Ωστόσο, ούτε το επιχείρημα αυτό μπορεί να γίνει δεκτό. Συγκεκριμένα, δεν συνιστά υπέρβαση των ορίων του ελέγχου νομιμότητας, όσον αφορά την ερμηνεία της έννοιας της ενισχύσεως, η διαπίστωση στην οποία κατέληξε το Γενικό Δικαστήριο, βάσει της δικής του εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών, ότι χρήση κρατικών πόρων δεν προκύπτει ούτε από τη συνολική εξέταση των γεγονότων μετά τον Ιούλιο του 2002.

104. Κατά τα λοιπά, τα επιχειρήματα που προβάλλει η Επιτροπή στο πλαίσιο του σκέλους αυτού του δεύτερού της λόγου αναιρέσεως ταυτίζονται με αυτά που εξετάστηκαν στο πλαίσιο του πρώτου και του δεύτερου σκέλους του συγκεκριμένου λόγου.

Β – *Επί των αντιφάσεων που φέρεται να υπάρχουν στην αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως (πρώτος λόγος αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10 P)*

105. Κατά την Επιτροπή, το Γενικό Δικαστήριο προέβη, σε διάφορα σημεία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σε αναλύσεις των πραγματικών περιστατικών, οι οποίες αντιφάσκουν μεταξύ τους. Ειδικότερα, αφενός, ανέλυσε από κοινού τις δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 και την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, καταλήγοντας στη διαπίστωση ότι τα μέτρα αυτά, συνολικά εξεταζόμενα, αποφέρουν πλεονέκτημα στην FT, και, αφετέρου, κατ' αντίφαση προς την προηγούμενη διαπίστωση, έκρινε ότι υπάρχει σημαντική απόσταση μεταξύ των δηλώσεων αυτών και της προαναφερθείσας ανακοινώσεως.

106. Δεν συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής. Αντιθέτως, φρονώ ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ακολουθεί μια λογική ακολουθία και το σκεπτικό της δεν εμπεριέχει τις αντιφάσεις που προβάλλει η Επιτροπή. Ειδικότερα, θεωρώ ότι δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ, αφενός, της διαπιστώσεως ότι οι δηλώσεις της 12ης Ιουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου και της 2ας Οκτωβρίου 2002 και η ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002, συνολικά εξεταζόμενες, αποφέρουν το ίδιο (ή παρόμοιο) πλεονέκτημα στην FT, καθώς εμφαίνουν την πρόθεση του Δημοσίου να τη στηρίξει, και, αφετέρου, της διαπιστώσεως ότι τα προαναφερθέντα μέτρα δεν έχουν τον ίδιο βαθμό σαφήνειας, όσον αφορά τα μέσα με τα οποία θα υλοποιούνταν η υποστήριξη αυτή, και ότι διαφέρουν, ως προς τη φύση και το περιεχόμενό τους, όσον αφορά τη νομική δεσμευτικότητά τους για το Δημόσιο. Ομοίως, αν ληφθεί υπόψη η ερμηνεία στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο σχετικά με τη συνάφεια μεταξύ πλεονεκτήματος και χρήσεως κρατικών πόρων, δεν εντοπίζεται, παρά τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, καμία αντίφαση μεταξύ, αφενός, της σκέψεως 259 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με την οποία το Γενικό Δικαστήριο αποφαίνεται ότι «οι από Ιουλίου 2002 δηλώσεις και η αναγγελία της

4ης Δεκεμβρίου 2002 [...] ενέχουν χορήγηση πλεονεκτήματος στην FT», και της σκέψεως 296, με την οποία κρίθηκε ότι «η μεταφορά κρατικών πόρων η οποία απορρέει από την αναγγελία της 4ης Δεκεμβρίου 2002 δε θα μπορούσε παρά να αντιστοιχεί σε πλεονέκτημα συνιστάμενο στο άνοιγμα της πιστώσεως ύψους 9 δισεκατομμυρίων ευρώ, όπως ρητώς αναφερόταν σε αυτήν». Συγκεκριμένα, όπως προανέφερα, η σκέψη 296 αποτελεί εφαρμογή της θέσεως ότι συνάφεια μπορεί να υπάρχει μόνον μεταξύ πλεονεκτήματος και χρήσεως κρατικών πόρων της ίδιας φύσεως, πράγμα που, κατά την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου, δεν συμβαίνει εν προκειμένω, όσον αφορά, αφενός, το πλεονέκτημα που συνίσταται στο καθησυχαστικό αποτέλεσμα των ως άνω δηλώσεων και της ανακοινώσεως για τις χρηματαγορές και, αφετέρου, τη χρήση κρατικών πόρων που συνίσταται στην παροχή πιστώσεως 9 δισεκατομμυρίων ευρώ στην FT.

107. Κατά συνέπεια, θεωρώ απορριπτέο τον πρώτο λόγο αναιρέσεως που προβάλλει η Επιτροπή.

Γ – *Περί εσφαλμένης ερμηνείας και παραμορφώσεως του περιεχομένου της επίμαχης αποφάσεως (τρίτος λόγος αναιρέσεως στην υπόθεση C-401/10 P)*

108. Με τον τρίτο της λόγο αναιρέσεως η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι ερμήνευσε εσφαλμένα την επίμαχη απόφαση και παραμόρφωσε τα πραγματικά στοιχεία στα οποία αυτή στηρίζεται. Ειδικότερα, προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι, με τις σκέψεις 254 και 255 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή έπρεπε να εξετάσει και να αιτιολογήσει διεξοδικότερα την ύπαρξη χωριστού πλεονεκτήματος που απορρέει από την πρόταση συμβάσεως προκαταβολής μετόχου της 20ής Δεκεμβρίου 2002, παρά το γεγονός ότι από τις σκέψεις 190 και 194 της επίμαχης αποφάσεως προκύπτει με σαφήνεια ότι η Επιτροπή ουδέποτε έλαβε υπόψη της τέτοιο πλεονέκτημα, περιοριζόμενη αποκλειστικά στην εξέταση του πλεονεκτήματος που συνίσταται στην υπό ευνοϊκούς όρους πρόσβαση της FT στις χρηματαγορές, λόγω της «εντυπώσεως που [δημιουργήθηκε] στην αγορά για την ύπαρξη αυτής της προκαταβολής». Αμφισβητεί, επίσης, την κρίση που διατυπώνεται με τη σκέψη 247 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 21ης Απριλίου 2009 ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, παραδέχθηκε ότι, κατά την εκτίμησή της, η εν λόγω πρόταση συμβάσεως αποφέρει πρόσθετο και διακριτό πλεονέκτημα, σε σχέση με εκείνο που απορρέει από την ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002. Αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή, από το σκεπτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, και ιδίως από τις σκέψεις 244 και 245, προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο συνεκτίμησε, πρώτον, το πλεονέκτημα που απορρέει από την «εντύπωση που δημιουργήθηκε στην αγορά για την ύπαρξη της προκαταβολής μετόχου» και το οποίο ήταν το μόνον που δέχθηκε η Επιτροπή με την επίμαχη απόφαση, και ότι εξέτασε, με τις σκέψεις 254 και 255, αν η επίμαχη απόφαση έχει την έννοια ότι η Επιτροπή διερεύνησε επίσης αν υπάρχει μεταγενέστερο και διακριτό πλεονέκτημα αποκλειστικά και μόνο για λόγους πληρότητας. Υπό τις συνθήκες αυτές, και χωρίς να είναι απαραίτητο να διερευνηθεί αν το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε τις θέσεις που προέβαλε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 21ης Απριλίου 2009, η αιτίαση περί της προεκτεθείσας στο προηγούμενο σημείο εσφαλμένης ερμηνείας της επίμαχης αποφάσεως είναι, κατά την άποψή μου, απορριπτέα ως αβάσιμη.

109. Στο πλαίσιο του τρίτου της λόγου αναιρέσεως η Επιτροπή προσάπτει, επιπλέον, στο Γενικό Δικαστήριο ότι «παραμόρφωσε την επίμαχη απόφαση και τα πραγματικά περιστατικά στα οποία αυτή στηρίζεται», δεχόμενο ότι υπήρξε σημαντική μεταβολή στην ακολουθία των γεγονότων από τον Ιούλιο έως τον Δεκέμβριο του 2002, μεταξύ της δηλώσεως της 12ης Ιουλίου 2002 και της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002, «με συνέπεια να μην εξετάσει τις δύο άλλες δηλώσεις, του Σεπτεμβρίου και του Οκτωβρίου 2002», από τις οποίες προκύπτει, κατά την Επιτροπή, η σταδιακή αποσαφήνιση των δεσμεύσεων του Γαλλικού Δημοσίου έναντι της FT. Η αιτίαση αυτή είναι επίσης απορριπτέα. Συγκεκριμένα, από τις σκέψεις 303 και 304 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, κατά το Γενικό Δικαστήριο, η ανακοίνωση της 4ης Δεκεμβρίου 2002 συνιστά «σημαντική μεταβολή» στην ακολουθία των γεγονότων, σε σχέση με τις *τρεις δηλώσεις* του Ιουλίου, του Σεπτεμβρίου και του Οκτωβρίου 2002 [«δηλώσεις μετά τον Ιούλιο του 2002» όπως κατά συνθήκη τις ονομάζει το Γενικό

Δικαστήριο στη σκέψη 21 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως] –των οποίων η φύση και το περιεχόμενο εξετάζονται διεξοδικά στις σκέψεις 273 έως 276 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως–, και, ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο δεν παρέλειψε, όπως διατείνεται η Επιτροπή, να εξετάσει το σύνολο των μέτρων που προηγήθηκαν της ανακοινώσεως αυτής.

110. Υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, φρονώ ότι ο τρίτος λόγος αναιρέσεως της Επιτροπής πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του ως αβάσιμος.

### Δ – *Επί του αιτήματος της Γαλλικής Δημοκρατίας περί αντικαταστάσεως της αιτιολογίας*

111. Με το υπόμνημα αντικρούσεως της αιτήσεως αναιρέσεως της Επιτροπής η Γαλλική Κυβέρνηση προβάλλει ότι το Γενικό Δικαστήριο, υποπίπτοντας σε πλάνη περί το δίκαιο, χαρακτήρισε, με τις σκέψεις 240 και 259 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ως πλεονέκτημα, κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, τα αποτελέσματα των δηλώσεων μετά τον Ιούλιο του 2002 και της ανακοινώσεως της 4ης Δεκεμβρίου 2002, προτού εξετάσει τα μέτρα αυτά με το κριτήριο του ενημερωμένου ιδιώτη επενδυτή.

112. Το αίτημα περί αντικαταστάσεως της αιτιολογίας, το οποίο κατ' ουσίαν απευθύνει η Γαλλική Κυβέρνηση προς το Δικαστήριο διά της επιχειρηματολογίας αυτής, δεν μπορεί κατά την άποψή μου να γίνει δεκτό. Συγκεκριμένα, με τη σκέψη 217 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο αποφαίνεται ότι «η εφαρμογή του κριτηρίου του ιδιώτη επενδυτή προϋποθέτει αναγκαίως ότι τα μέτρα τα οποία έλαβε το κράτος υπέρ μίας επιχειρήσεως της προσδίδουν πλεονέκτημα απορρέον από κρατικούς πόρους». Στη σκέψη 221 αναφέρει ότι θα εξετάσει, πρώτον, αν τα μέτρα που έλαβε το Γαλλικό Δημόσιο απέφεραν πλεονέκτημα στην FT και, στη συνέχεια, αν το πλεονέκτημα αυτό χορηγήθηκε τηρουμένου του κριτηρίου του ιδιώτη επενδυτή. Τέλος, με τη σκέψη 313, το Γενικό Δικαστήριο αποφαίνεται ότι παρέλκει η εξέταση των λόγων αναιρέσεων και των επιχειρημάτων που προβλήθηκαν πρωτοδίκως, σχετικά με την εκ μέρους της Επιτροπής εφαρμογή του κριτηρίου του ενημερωμένου ιδιώτη επενδυτή. Υπό τις συνθήκες αυτές, όπως παραδέχεται η FT, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του «indu» υπό την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ του υλικού πλεονεκτήματος, όπως αυτό προσδιορίζεται με τις σκέψεις 234 έως 240 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το οποίο απέφεραν στην FT τα ληφθέντα από το Γαλλικό Δημόσιο μέτρα [60].

## V – Πρόταση

113. Για τους προεκτεθέντες λόγους, προτείνω στο Δικαστήριο να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 21ης Μαΐου 2010, T-425/04, T-444/04, T-450/04 και T-456/04, Γαλλία κ.λπ. κατά Επιτροπής. Εξάλλου, δεδομένου ότι η πλάνη στην οποία υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο καθιστά ελαττωματική την ανάλυσή του συνολικά και ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε όλους τους λόγους ακυρώσεως που προβλήθηκαν κατά της αποφάσεως 2006/621/ΕΚ της Επιτροπής, της 2ας Αυγούστου 2004, σχετικά με την κρατική ενίσχυση που χορήγησε η Γαλλία στη France Télécom, περιλαμβανομένου του λόγου σχετικά με την εκ μέρους της Επιτροπής εφαρμογή της αρχής του ενημερωμένου ιδιώτη επενδυτή που ενεργεί υπό συνθήκες οικονομίας της αγοράς, προτείνω στο Δικαστήριο να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς επανεξέταση της πρωτοδίκως ασκηθείσας προσφυγής, και να επιφυλαχθεί ως προς τα έξοδα της αναιρετικής δίκης.

60 — Βλ., επίσης, απόφαση της 5ης Ιουνίου 2012, C-124/10 P, Επιτροπή κατά EDF (σκέψη 89).